Массо а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувла 1923 шера дениз • ЕРА, 26 АПРЕЛЬ, 1979 ШУ. • № 80 (6026). • Мах 2 кепиг.

Даха ма-доаггӀара накъагӀо 1-ча Майна!

Советски Союза къахьегамхой! Къахьегама дисциплина чӀоагӀъе, хӀара балха минот лорае! Металл, бийдал кхое, доагора-энергетически ресурсаех эффективно пайда эца!

(КПСС ЦК ТӀахьехамашцара).

Донской декхараш кхочушдеш бе пятилетка дийлагӀча шера «Победа» яхача суйженски колхоза лаьтта леладераш. Уж дика Ӏемаб ялата культураш хьувкъае, кхиш дика леладе. Цудухьа еннай колхоза республико агӀаре хьалхарчарца лаьтта лелабдара дакха культура йола боахам дӀа цӀи.

Дика кийчо я кхашш арабаьнлаб колхозой ух шера. Лоацшена хӀана дӀаяйна баьннаб уж бӀаьсти хьалха дӀаюв культураш. ХӀаьта хӀанз сидоса лаьрхӀа хьажкӀаш дӀаюош ба. Тракторист Моисеев Александр, селлышинаш Сагонов Николайи Жуков Александри цхьана болх беш ба. Цар агӀорета дӀаюоргья сидоса лаьрхӀа 300 гектар хьажкӀаш. ХӀаьта из болх беркӀ дийнахьа чакхбенкха а дерӀ механизаторша.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) А. Жуков, А. Моисеев, Н. Сагонов.

С. ХАКИЕВА сурт.

КХУВШ ВОАГӀАРИ ЗУЛАМИ

Соахка Заводской районни суде, йийсача чубахка ха а тохаш, судйеши йир Калиниченко Александре, Агаев Ислама, Позмогов Владимира, Андрющенко Федора. Царех эгтара воакхагӀа вар а ауреййта шу даланош хиннав зулам деча хана. Алхха цхьал бетта массехказа чу а баьнна, нех беча организациехара хӀамаш йихьай цар.

Цунна дувеадения ухх тайпара-эттер хьакхаша орт.

Шоашна доагӀача дакъа цар дешна-йоакхша, школа, общественносте цар уйла яь, оамалаш йоагӀача тайпара теркалъь яларе, цхьерчия лоадам болаш ца хета а, зуламаш дара тӀера хилар, цар кхераме юхьагаш кхагучахоахийтеш дола царех дакхна гӀулакхаш шоай хамакъа юкатеха даларе, уж цу ден тӀа кхоачаргберий? Тешаме ала йиш я кхоачаргбадар, аьнна.

Коммунистически партен Советски вагӀахьалкхелой къаьстта уйла ю кхувш боагӀарац хьалхоебаре, уж унахцӀена, хадданза дешаш, коммунистически морали социалистически общежите правилаши йоьлаш кхоачашгьеш хилийтара. ХӀаьта а наг-нагахьа гучадувла лаьцэ вай дийцар санна дола юхнетахьара гӀулакхаш. Цул совгӀа, ухх тӀеххьарча хана цхьайолча районашта хула зуламаш техкача гуш да, уж дерашта юкъе дика дакъа кьоначарга кхоачаш дола. Цу сайнаре хьал эттад город Грозна, Назрановски, Шалински, иштта цхьайолча кхыча районашта.

Цун бахьан да кхоана берий гӀулакхашта йолча халкъа депутатий Советий исполкомашкарча дукхача комиссей, чурча гӀулакхий органашкарча инспекцеша, правопорядка опорни пункташа, профилактика советаша шоай болх ледара беш хилар.

1977 шера милицерайотделашка вӀашагӀъекхача кхоана берий гӀулакхашта йолча инспекцеша, дукха ха йоацаш Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложений кхоисое белгалдаьккха ца хилара, дикаа кхоачандаь шоашта тӀадехка декхараш, профилактически болх тоабара поадана хӀанза даьдах, моль лел республикие зуламаш дара тӀера дола бериш хьагучадоахилга, учете лаьттарашца болх болга.

Бахьда, кхоана берий гӀулакхашта йолча инспекцей, комиссей, административни органий балхах тайна дита йиш яц кхелетарашта юкъе хула зуламаш хӀеэнгдара гӀулакх.

Хоаш да, дукхача хана дай-ноаной бӀарг хӀал боацаш, цар тӀахьожам ца лоттабеш царгӀара шоай лоӀамагӀа кхелетараш бугаш хилча гайна а гена уж харцахьерча никъа тӀа браннга, зуламе вахар лелаеча лаьтта Ӏотъкъамь хӀал хийелуаге. Иштта, зуламаш дара тӀаккхуваш бола кагий нах хьалкхув тӀехдаьха корта бохабу молараш малача, латар-тохар ца хадача, харцахьара вахар лелаяча довалакха. Цу дерригие вайгара дӀадех шоай бераш бахьан эгтара хьалха дай-ноаной бехктоахам ейбелга, хӀаьта шийса доаца вахар леладу дезалаш, цар бераш хьагучадоахилга а царца хӀаьд ца хуш болх белга а.

Харцахьа ледара, зуламаш дара тӀаккхуваш бола кхувш боагӀараш учете оттабарах а далац гӀулакх, керттердар да хӀара кхелетачоа хьехар дергдола, кхетам хургбола воакхагӀа вола новкъост тӀачӀоагӀкхетам хургбола воакхагӀа вола новкъост тӀачӀоагӀбелга, из бӀарга хӀаьхара ца воалийтаж хувца дийк болх белга.

Халкъа депутатий Советий исполкомаша, чурча гӀулакхий, просвещене, юстице министерстваша, профтехобразование управлене кхы тӀа а де ашараш дакъа дергдац къонабарашца бу кхетама а зуламаш ца хилийтара тӀеберзабаь беш бола профилактически а болх дӀахо тоабер дукха.

Кхувш боагӀараша бокъонаш тешаль моттигаш техкачул тӀехьагӀа гучадаьннад керттерча дакъе мукъачех дезачен деноша, каникулаш йолча хана цар деш долга. Дешара учреждений педагогически коллективаша берий салоӀам вӀаштӀехьбакхаре а йоагӀа йоалхо йоре хургдацар из ишта.

Дешаш а болх беш а бола кагирхой советски законодательства дардаш йовзаш хулга Ӏаладе деза, цар юридически культура лакхъяра тӀаерзаь лекцеш, хаттарийн моший сайреле санна йола мероприятеш безаме хургйолча тайпара вӀаштӀехь а йоахаш.

Нох. Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде социалистически правопорядок тӀелхаси хӀанз а моттигаш нийелуш хьагарах ше дувцаш, белгалдаьккхад: «Цу тайпарча гӀулакхашца доаттабеча къовсаме бааза пайда эцаза баргбац къахьегама коллективаша хетачох, кевайоахон критически дешах а, хьехамца тешаьара методех а, закона йизах а — вай доалахьа йолаш йолча еррига средствех».

Из указании йиц а ца йолийташ, зуламаш хьахулийта бахьанаш тохкаш, уж кӀезигдара вахьъаш белгалдоахаш хила еза парте райкомаш, горкомаш, халкъа депутатий Советий исполкомаш, административни органаш, дешара учреждений. Цхьан дешаца аьлча, хӀара кагирхо лакха сакхетам болаш вола коммунизм хьинаре хьалъер хургвола хьалаш хьаде деза массеннакъа а.

Нох. А. И. АФАНАСЬЕВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка хьалхара болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, КПСС мугӀарашта юкъе волаш шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Афанасьев Алексей Ивановича — пенсионере.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1979 шу, 19 апрель.

ДЕРРИГА БАЛХАШ — цхьан комплексагӀа

РЕПОРТАЖ

Грозненски района Ленина цӀерагӀча колхозе механизированни хозрасчетни кхо отряди комплексни цхьа бригадеи а колхоза юртбоахама культурех кхеш. ХӀанз гурахьа дӀадийнача ялата вегетационни хьисапе хий дуллаш, лаатан силосаи хьажкӀаш дӀаюош. БӀаьстан юхье дӀайийнача культурашта Ӏунал деш къахьегаш я цар коллективаш. В. И. Ленин ваь 100 шу дузача дешна хетадаьча субботнике уж балхаш деш 308 саг ва, хӀаьта керда гьнаш дӀайогӀаш, отрядий, станий, фермай ховнашка достам беш, помещенеш цӀеньеш — 180 саг.

Арсакаев Абдурашида кулгалду цхьоалагӀа механизированни отряд. 670 гектара тӀа гурахьа дийна ялат да ухаза. Листех низ болаш дегӀадоагӀаш да ялат.

— Тха отрядерча механизаторашна хӀара гектара тӀера, кӀезигагӀа дале а, 35 центнер ялат чуэцарга, — йоах Арсакаев Абдурашида.

Гьанна кхай тӀа гуш я гурахьа ДДН-70 яха доглаш хьисапе хий детта установкаш. ТӀа ЦӀе вывел а игӀаш болх беш йовлачоа тӀадолх тхо. Из лелаш Дулаев Бексолта ва.

— Тха отряде меттел, ерригача колхозе а хьажа ва ер хий деттача установкаш тӀа болх бечарна юкъе яьржача социалистически яхье, — йоах Арсакаева. — Ди дӀадахийтац укхо балха норма 200 процент кхоачаш ца еш. Цхьайолча хана шинъа ахи норма а ю.

Ше хоаставеш Арсакаева къамаьл дӀадоладича эхь а хийтта, установка моторага хьажа эттар Дулаев.

ТӀехьагӀа хьатӀа а вайха, шоай балха хьалаш вӀаштӀехьдахара колхоза кулгалхошна фу ду аьнна хьаттача:

— Еча йоахкона раьза да тхо, — жоп делар Дулаева. — Хьамча яккаш, брезентах даь барзкъаш деннад тхона, делкъайга кхий тӀа бӀайха кхача бахь, балха хьа а цӀа а лаьрхӀа хьакъоастаьча машинаца кхуза, установка ехача кугла хьажа, гӀо де масса хана кийча бе «техникнаш» тӀа болх бу механикаш.

ХьажкӀаш длата лаьрхӀа 900 гектара тӀа кхеэргья ухх шера колхозе. Царех 400 гектара тӀа цхьоалагӀча отряда Дашаев Наце кулгалдеча звенос делаергья.

Делкъа ха тӀакхьачача хана кхаьчер тхо Арсакаеца цхьана па звено йолчу. ХӀана юаш багӀар механизаторш. Гьана йоацаш цаш мугӀарагӀа дӀалаттар тӀехьатайса селкаш йолаш а йоацаш а траккторш.

ТӀадолх тхо Нацин вагӀача.

— Раьза дуй мо луча кхачанна? — хаьттар аз, цхьацца къамаьл дайчул тӀехьагӀа.

— Геттара раьза да, — элар Наце. — Грозне а вагтахьа йолча столове мара цийслургбац тха повара Ейнова Валентинас санна чам болаш кийчбу кхача.

ХӀара отрядерча стане балонашкарча газаца йоагаю пийшкаш латт. Цудухьа дукха хало а ца Ӏоьшаш, сиха а шин хаппахьа а кхача кийчбе вӀаштӀехьдоал поварий.

Ах сахьатал дукхагӀа ха ницканяр механизаторашна хӀама дуаш. Цул тӀехьагӀа трактораш а тӀахайшар.

Шоай болх дӀахо дӀахьо механизаторшна. Хьалха макхашца лаьтта нийсдеш, тоадеш йола тракторш лел, царна тӀехьа — сеялкаш тӀехьайийзараш. Юкъе бӀаь метр мара юкъ яц.

— Ши-кхо шу хьалха цхьан дийнахьа макха боаккхаш лаьтта кийч а дийя, шолагӀча дийнахьа мара дӀае болаяцар хьажкӀаш. ХӀаьта хьалхарча дийнахьа макха баьккха кха шолагӀча дийнахьа дӀадийна даьвхалехьа лаьтта Ӏайна дукха тӀоадал йора. Цудухьа укх тӀеххьарча шерашка макха боаккхаш лаьтта кийчдера а хьажкӀаш дӀаера а балхаш цхьан комплексагӀа ду оаха. ХӀаьта еррига хьажкӀаш 1 Майн тӀеххоачаш дӀайийна яхь доаш а деннад механизаторша. — йоах Арсакаев Абдурашида.

Лаьтта кийчдераш це лаьрхӀача а хьажкӀаш дӀаюош йиь агрегат я колхозе. Уж лелаеча механизаторашта юкъе цхьаь цаӀ вац дийнахьара балха норма тӀехкхоачаш ца еш. ХӀаьта къаьстта овсаре къахьег яхье хьалха волча Дашаев Нацек Кацуба Викторен.

ЦхьоалагӀча звенос санна дика вӀаштӀехьбаьккхаб хьажкӀаш дӀаера болх из культура лелаеча кхоалагӀча мехотряда звенос а. Цунна кулгалдеш Маковеев Петр ва. Шин повкъосташа 500 гектара тӀа кхеергья це ялата хьажкӀаш.

Найсиев Ширвани кулгалдеча йиъалагӀча комплексни отряде 520 гектара тӀа да гурахьа дийна ялат. Цунна кулг-кара тӀахецаш хий дуллаш да. Наха болх мел дика бу хьожаш ва колхоза гидротехник Якубов Аьлти.

Колхоза кхашка хий декхара балхаш вӀаштӀехьдахарах дувцилга дех аз Аьлтегара.

— Гурахьа ялатан доакъаран дӀайийна еррига культураш 3750 гектара тӀа я тха. Царех дукха хӀама ца эшаш 3500 гектара тӀера ярш хий дехкаш я. ХӀанз царна вегетационни хьисапе хий дуллаш да. Из болх бу хӀара дийнахьа доӀан хьисапе хий деттача 11 установкацеи кулг-кара тӀахецаши. ХӀара гектара 300 кубически метр хий кхоачийт. — йоах Аьлте. — ХӀанз тхона кхоачам боллаш доагӀа каналашка хий. Цхьабакъда дикка йӀоах а ешна. кхыча бохамашца я йоай долча дерригача низаща кхашка хий дехна доладича из ца тоьараххараш шеко яц. Цудухьа дӀахо йодача хана хий декхара балхаш дийнахьа а бус дергда оаха. ХӀанала 1100 гектара хий диллад.

И. ХАМАТХАНОВ.

АХ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Дукха ха йоацаш цхьоалагӀча смене болх беш мел барош гулбеннабар Назрановски трикотажни фабрике. Из собрани хетаьдар мероприятиех участи коллективо агӀора хьалхарча коммунистически субботника 60 шу дизара сайна 1979 шера хьалхарча ах шерах иттаьагӀча пятилетка дигъ шерах план кхоачашъяьра.

Уж толамаш доахача хьакхе лехаеш хьабоагӀа хӀамаш тега Ӏотористнаш цхьайиттлагӀча пятилетка чотех къахьегаш йола Евлоева Марем, Евлоева Аминат, 1980 шера шай бетта чотах къахьегаш йола Мержоева Тамара.

А. САГОВ.

Къахьегама совгӀат

Халкъа боахам дегӀабоалабара эгтара хьалхарча пятилетка 50 шу дизарах болча социм тӀа парте Центральни Комитето тӀахьех вай мехкара беррига къахьегамхой хьинаре къахьегара а кхы а лакха толамаш дахара а. Парте тӀахьехама гӀулакхаца моа а луш Грозненски вагонни депой болялой кердача толамашца накъабаха кийчлуш ба ЦхьоалагӀча майна.

Керда социалистически декхараш тӀа а найца цар лаьрхӀад мехкдаьтта продукташ чуйоттаргйола цистернаш тоеча планагӀа лаьрхӀачул 3,5 процент дукхагӀа балхаш де, царех сийрдача мехкдаьтта продукце шухьараш тоеча — 8 процент дукагӀа. Вагонашта деповски ремонт яра дерригабалхаш оттаньча хана йистедаха, хӀаьта тоа а яь арайоахараш цхьа дӀаелча юха ца ерайташ а хилийта. Вагонаш, цистернаш юлаш, пропарка еш дӀайода ха 1 сахьати 10 минути кӀезигагӀа йоле.

Майски вахте хьалха эттарех ба: вагонаш юлаш бола Драков Николай Георгиевич, Юсупов Геннадий Митаевич, сварщик Шульга Геннадий Петрович, таксалжик Кудрявцев Алексей Васильевич, дукха кхыбараш.

«ЦхьоалагӀча майна — тха къахьегама совгӀат» яха девиз а йолаш вагонникаша ухх дешокка дог айдеш болх бу.

Ф. АРСЕНЬЕВ.

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

23 апреле хилар иттаьлагӀа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе вӀашагӀъеллача СССР Министрий Совета заседани.

Заседани хьаьллаш КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина СССР правительства членаш СССР Лакхехьарча Совето чӀоагӀбарца дамкъала бийцар. ХӀаьта шиъ беррига балхада СССР Министрий Совето партен халкъен боахка тешам кхоачашбергхилар дӀа а хьайкадир.

Заседане хийцар 1979 шера хьалхарча квартале СССР экономически социальни дегӀайоалаера Пачхьалкхен план а СССР Пачхьалкхан бюджет а кхоачашъяра итогаш.

КПСС XXV съездаш цул тӀехьагӀа хиннача парте ЦК Пленумийи решенеш кхоачашъяра эша гӀулакхаш чакхдахарах а 1979 шера план кхоачаши тӀеххоачашш яра тӀехьа шерра социалистически яхь йоархалрах а дӀахо толамаш даьхад мехка экономика дегӀайоалаеча, халкъа материальни культурни боарам айбеча.

1978 шера хьалхарча квартале хинначул 3 процент лакхбеннаб 1979 шера хьалхарча квартале промышленни производства боарам.

Юрта боахама къахьегамхой дукхагӀча дакъе йистебаьннаб бӀаьсти дӀадув фун техникен кийчъяь, хьайбаш дика Ӏаьгара доахаш латт. Колхозаша, совхозаша, боахамашта юкъерча предприятеша масса тайпа хьайбаш, моа тӀара салкхараш дебадаьд.

Кхоачашъеш я халкъа вахара хьал-торо тоара программа. 1979 шера хьалхарча квартале дукхагӀа хиннад балхача аьхха сага сих хьатӀадоагӀа пайдаш, болхлошен гӀулакхерча вахех бетта юкъера лаьрхӀача йиду алапеш 2,3 процент лакхденнад, розничнии товарооборот 4,3 процент алсамъяьннай, бахача наха бытовой гӀулакхаш деша 7,7 процент дегӀаденнад. Пачхьалкхен капитальни вложеней чотагӀа хьалдаьд 7 млн. кв. метр чуӀе моттиг йола нах чубаха дӀеноаш, хӀаьта иштта хьалгъяь лакхай дукха школаш, больницаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, кхыйола культурно-бытовой объекташ.

Цунца цхьана заседане белгалдаьлар 1979 шера хьалхарча квартала план кхоачашъеча кийсдения кхоачамбоацараш. Цхьайолча СССР министерствашин советашин республикай Министрий Советашек Ӏалашдензар предприятешин организацешин Ӏал хьакхашаш болх бе кийчъелга, хӀаьта промышленни юртбоахамен производства, оттаьчча номенклатурагӀа продукци арахецара, капитальни гӀишлош яра, производственни низалаш болх бе йоалийтара а уж кхараерзаяра а, къахьегама овсарие лакхъяра, пийда бара а продукцега дӀадодар кӀезигдара а задатеш кхоачашъелга Ӏалашдензар. ЦӀенхашта кхоачамбоацараш да машинаньга транспорта балла юкъе.

КПСС ЦК апрельски (1979 ш.) Пленума, цу Пленумех иттаьлагӀа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессей КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлашкарча положенешдех выводашцех хьалхле а лелаеш, СССР Министрий Совето министраш, СССР ведомствай кулгалхой, союзни республикай Министрий Советаш декхарийла яьй долаш дола кхоачамбоацараш дӀадаха, 1979 шера план кхоачаш тӀеххоачаши еля Ӏалашдар дукха пачхьалкхен дисциплина чӀоагӀъяре, общественни производства эффективности балха дикали дӀахо лакхъяра тӀаерзаь мероприятеш кийчъе а чакхъяха а. Халкъа эша товараш масогта дукхагӀа арахеца дезаш хилара, цар ассортимент шоръе а толе а эшаш хилара терриам тӀаберзабаьб.

Союзни республикай Министрий Советашта, СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хий боахамеи Министерствана, СССР «Госкомсельхозтехникана», йоагӀ-йоагӀача министерствашта могадаьд юрта боахама хьожаяь техника, минеральни удобренеш, дӀайийза хӀамаш химически дораяра средствеш, кхыйола материально-технически ресурсаш хьинахьа дӀаккхоачаяра ниы тӀа а де деза гӀулакхаш чакхдоахийта. БӀаьсти кхашна ду балхаш толаме чакхдахара, бӀаьсти тӀеххьаьнначча хьалашна хӀамаш дӀаера план кхоачашъяр Ӏалашделга, хӀаьта иштта еррига юртбоахама культураш дика хьуаьгьалр дукха дӀайийнача хӀамашта лерттӀе гӀулакх делга, хьайбай продукташ мийра планаши заданеши кхоачаш а тӀеххоачаш а яра мел эшар долга.

Заседани чаккйоалаш къамаьл дир ноа. А. Н. Косыгина.

СССР Министрий Совета заседане балха юкъе дийгадацар КПСС ЦК секретара В. И. Долгиха.

На. А.-Б. ВЕДЕРДИНОВНА, А. М. КУЛАЕВНА, Н. Е. ТКАЧЕВНА, А. А. ТКАЧЕВАНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТАШ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам лучча беркате болх барах, КПСС мугӀарашта юкъе болаш шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Ведердинов Абдул-Барева — пенсионере.

Кулаев Абдул Минвелича — «Самашкинский» совхоза нефтебаза заведующена.

Ткачев Николай Елизаровича — персональни пенсионере.

Ткачева Анна Андриановнина — пенсионеркина.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1979 шу, 18 апрель.

1979-гӀа: ХЬАЛХАРЧА КВАРТАЛА ИТОГАШ

СССР ЦСУ баьча хоамагӀа

Марта план продукци мальхала яккхара 102 процент кхоачашъяьй производственни объединеней промышленни предприятей коллективаша. Кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъярен хьаьльча хӀамай дукхагӀа дола лоархӀамегӀара тайпаш арахецарен заданеш.

ДӀадахача Ӏан хаоттама хьалаш чоалхане хилар бахьан долаш январен феврален план кӀезиг-дукха кхоачаш ца еш йисай. БӀарчча хьалхйцала 1-ча квартале продукца мальхала яккхара план 99,7 процент кхоачашъяьй.

Хьалхарча квартале арахийца промышленни продукци дӀадахача шера цу хана ца кийсйнча 3 процент дукхагӀа хиннай (дешнея бийсанчен юкъера лаьрхӀача хьаьттина продукци 8 процент дукхагӀа яр). Къахьегама овсарле 2 процент лакхъеннай.

Хьадаь продукце лоархӀамегӀара тайпаш укх боарама хиннад: электроэнерги — 332 миллиард киловатт-сахьат; газ — 102 миллиард кубометр; кӀор — 187 миллион тонн; прибораш, автоматизаце средстваш, царна эша запасной оатхалаш — 1175 миллион сома мальха; вычислительни техника средстваш царна эша запасной оатхалаш — 875 миллион сома мальха; мехкдаьтта аппаратура — 48,6 эзар тонн; химически оборудовани цунна эша запасной оатхалаш — 185 миллион сома мальха; яйтачен кхачани промышленноста лаьрхӀа технологически оборудовани цунна эша запасной оатхалаши — 320 миллион сома мальха; трактораш — 139 эзар; ялат чуэца комбайнаш — 29,3 эзар; бохамба чуэца машинаш — 2,4 эзар; экскаваторш — 10,5 эзар.

Кийчъяьй: тийга яь хӀамаш — 5,6 миллиард сома мальха; тенарий даьтта (пачхьалкхен ресурсай бийдалах) — 729 эзар тонн; кондитерски хӀамаш — 1020 эзар тонн, сахьаташ — 15,8 миллион; сортах йола пхьегӀаш (Ӏоакъингахи хрусталахи) — 222 миллион сома мальха, телевизораш — 1,8 миллион, баракъаш дутта машинаш — 938 эзар.

Квартала план тӀеххоачашъяьй газ яккхара, машинийн оборудованен дукха тайпаш, прибораш, автоматизаце средстваши вычислительни техникен, тийга яь хӀамаш, культурно-бытовойи боахамеи гӀулакхашта лаьрхӀа товараш, продукце дукха кхыдола тайпаш арахецара.

Дикала эттара лакхагӀча категорех йола продукци 34 процент дукхагӀа хьаьй дӀадахача шера хьалхарча кварталаца кийсйнча. Укх шера 1 апрель хьатӀаоттата хана пачхьалкхен дикала Знак йолаш 65 эзар издели яр.

Оттаьчча ассортиментаген хила йоагӀача дикалген диллача продукци арахецарах лоаттаярен, къахьегама овсарле лакхъяра оттаь хинна заданеш кхоачашъяьяц производственни объединенешен цхьадолча доаьной предприятешен.

Кхоачашъяьяц мехкдаьтта дакхара, Ӏаьржача металлий кийча прокат, минеральни удобренеш хьаьре, гӀирсага йода хьу кийчъяра, цемент, кӀадаш, телата кога гӀирс, дуах, кхаченва лаьрхӀа чкъьаран продукци, бежана даьтта, продукце цхьацдола кхы тайпаш арахецара план.

Социалистически яхь леляеча юкъагӀа промышленноста болхлоша чакхйоах кхоачамбоацараш дӀадахаре, промышленни производства темпаш лакхъяра, балха дикали эффективности айяра тӀаерзаь мероприятеш.

(ТАСС).

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КЕРТТЕРА УЙЛА — ЭКОНОМИКА ЛАКХЪЯРА

ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» аххача заводо 1978 шера хьа а ль мехкала яьккхар 17,1 миллион сома мехьа продукци. цу тIа а болх беш хиннараш 1500 гаргга саг мара а вацар. Укх шера дIабахача кхаь бетта товарни продукци мехкала яккхара, валови продукци хьаяра боарама, къахьегама овсарле лакхъяра план дика тIеххоевчагъяьй.

Завода продукци чIоагIа хоетташ я вай мехка меттех, доазол дехьа а. Завода электросверлилкашца болх беш ба дунен 33 мехкара гIишлонхой. Завода ерргга продукци дикала цхьоалагIча категорех я. Продукци арахецарт завод хилча гIоне доазол дехьарча потребителашкара цхьаккха рекламаци яьац.

ХIанз заводе болх беш вай мехкарча 14 къамахи народностахи бола нахалаш ба. 500 гаргга болхлочоа коммунистически къахьегама ударника цIераш, 20 совгIаьа орденаш медалаши тийнай. Ше болх бе йоалача дена дунен халхъашта юкъерча 2 выставка дакъа лаьцад заводо, СССР ВДНХ доши бронзан медалаш яьхай.

Завода партийни организаци КПСС 97 члени членалла кандидати ва. тIаьнха уж хул берригача заводе болх берех 7,4 процент. ТоъаргIболаш бац.

Коммунисташ сел дукха беце а, цар влияни заводе холуш я, хIана аьлча, нийсен аьттув болча тайпарен дIанийсбаьб уж завода лоархIамегIарча участкашка. Масала, материальни производства сфере болх беш ба 60 процент совгIа коммунисташ, производствана тIахьожам лоаттабеча — 20 процент, инженерно-технически болхлой — 15 процент, 5 процент мара бац кхы тайпа гIоя дола балхаш деш.

Къахьегамен арахецача продукцен дикал тоалра болхлой оарцагIбоакаш дукха болх бу завода партийни организаце.

Болхлой профессиональни говзал лакхъяре заводе болх беш я «Хьалха даттача опыта школа». Заводе юкъенкула кердадараш Iомаду цига болхлоша. Цига хьехаш ба эттара дикагIа бола специалисташ — коммунисташ. Школана планаш уттаю методически совето. 75 совгIа болхло ва цига Iомалуш. Боккха пайда боал квалификаци лакхъеча курсех. цига болхлоша хериначa профессе техникума курс Iомаю, разряддаш лакхъю. 200 совгIа саг ва шоай профессиональни говзал лакхъеш, очно-заочни школей дешара кхыча формашкех Iомалуш 250 гаргга саг ва. хIаьта партийни, комсомольски дешарен экономически образованен система 38 группе экономика лардаш Iомаеш 900 гаргга саг ва.

Кадраш балхаш тIа дIачIоагIъалкйтара завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, администраце чакхдаьхача гIулакхаша йиш хилийтай балхара дIабуала болхлой 1975 шерацa шийсбиха 150 саг кIезигбе.

Алхха укх тIеххьарча 3 шера вIаштIехьа а яьккха, серийно арахеца йоалаьй шолха изоляци йола 6 керда модернизированни издели, производствана юкъейнхьай лакха балха овсарле йолаши нийсен болх беча оборудоване 20 совгIа единица, 2 механизированни склад, 23 прогрессивни технологически процесс. Заводе арахецача продукцена отраслеви аттестаци яьй. Из бахьан долаш производствера дIаяьккхай шоай технико-экономически характеристикашка диллача дай-мехкен доазол дехьарчен образецел эсалагIа хиннa электроинструмента шиъ единица (ИЭ1003, ИЭ1008).

Болх тоабаларгахьа шерра гIа баьккхаб пятилетка йоланначa юххье ерригa электрохерамален инструмент шолха изоляци йолаш арахеца йоалаяра тIаберзабаь заводо лаьцача наьхагIа. 1975 шера шолха изоляци а йолаш арахецаш хиннача инструменто ерригача объемах 70 процент дIалоацар, хIаьта хIанз 100 процент инструмент шолха изоляци йолаш я. цу гIулакхо цIенбаь дIабоаккх потребителашта ток тохара кхерам. Тlерча куца безамегIен балха тIа аьттув болашагIен хиннай из. Технически служба даим керда дар лохаш я, дукха раппределоненш тел завода болхлоша, инженерно - технически балхаш дераша.

Заводе чIоагIа лоархIаш сий деш ва керттера конструктор Сагов Заире, конструктор Бекмурзиев Ахьмад. Центральни заводской лабораторе начальник Евлоев Салман, инженер-технолог Балаев Iумар, слесарь - сборщица Верилло Любовь, цеха начальник Оздоев Рукъман, слесарь - лекальщик Котиев Ахьмад, инструментальни цеха шлифовщик Шадиев Осман, шоай къахьегамца тха коллектива сий лакха лоаттадеш бола кхы а дукха болхлой.

1976 — 1978 шш. кхьера технически лакхерен образовани йолаш бола дукха специалисташ бахьар заводе балха. Алхха 1977 — 1978 шерашка Калинински индустриальни техникум йисте яьккхай 15 саго, уж берригаш а завода бехктоксамеча участкашка болх беш ба. Шийга чIоагIа догдоахийла хулийташ ва лакхера образовани йолаш бола къона специалист, керттерча конструктора отдела вокхагIвола конструктор, Пугоев Ахьмад. Заводе ше венача хьалхарча денношке а дена по къахьекхад ше кхеташ инженер хилар. тIаьнйрэха Iомае волавелар из производство, балхах дика ва йоал цун. Заводо 1976 шера карьерзаь керда тайпа продукци (СО-12, СО-5) арахеца кийчъеш ва из хIанз. Уж красконагнетательни бахаши агрегаташ чIоагIа хоатташ я тха потребителo. Дикала Знак оттае кийчъеш я уж изделеш.

СО-106, СО-107 тайпаех йола красконагнетательни агрегаташ, ировельни машинаш серийно хьае йоляро ма ирра хьаьюз производительни мощносташ майдаки. Цехий чухьарча кхоачамех пайда эцар духьа чIоагIа болх дIаболебаьб заводе массе хIаман — материалий, бийдала, доагоре-машиндаьттай, электрически йоахалем энерге, кхьирий кхон бера режим чIоагIъяра.

Ерригача звеньяшна керттIа болх бола вIаштIехьдаргдац юкъерча звенос — бригадираша, мастераша, технолога — хьинаре, сачхетаме болх беш ва хуле. Цудухьа партийни бюрос профсоюза заводской комитетацен администрацецен цхьана чIоагIа уйла тIайохийт цу категорех болча болхлошта. Болхлошта кхетам балара гIулакхa цар лоархIам дикка айбаьб, кхетам балара, къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра дешаш та доагIар дизза хьадех цехий, участкий, отделий, службай начальникашкара, лоабаьб продукци хьаергa дIабода мах, къахьегама овсарле лакхъяьй.

Коллектива кхетам балара, кадраша болх бера гIулакха отделий, цехий начальникаша, бригадирашеи мастерашеи беча балха хьакъехьарча отчеташка ладугI.

ДикагIйолча бригадай, сменай опыт дIа-хьа эцилга вIаштIехьдоал. Масала, М. Муталиев керте латтача токарий бригада болх завода тIехьаюсача бригадашта юкъе бувпашн дIабоаржабеш ба.

Кадраш шоай балхаш тIа дIачIоагIъалкйтара наьха сална уйла тIайохийт оаха чуIеча моттигий хьалаш тоадара дешашта. ХIара шолагIвар хIана вац аьнна волла завода болхло заводской квартирашка вах. Завода болхлошта укх шера чуIс дIаденнад керда 56 квартира йола цIа. Коллектива члений мукъагIа я 50 моттиг чуйола профилактори заводa болхлоша шоай мукъача хана салоIаш йола лоамара зонех, тоабаьб завода столоре, здравпункта, бытовой помещеней болх. Коллектива кизашца хьайкаллай берий консультаци, музыкальни школа.

Кийча а ль, партийни бюро чIоагIъяьй организационно - пропагандистски мероприятеш, белгалбаьб уж кхоачашъергъяраш а кхоачашъе эза хаквш а. Массане а тIаийцад арахецача продукцега дIабода къахьегами махи лохбара, 1979 шера план хапал хьалха кхоачашъяра социалистически декхараш.

ХIанз заводе болх беш ва 36 хьехавча, 7 шера совгIа хана болх беш 500 соьгIен 10 шера совгIа болх беш 300 гаргген болхло ва.

Заводе болх беш я 810 совгIа кхалсаг, цудухьа кхалнаха юкъе болх нийса вIаштIехьбаккхаро новкъостал ду балхен продукцен дикал тоадара, производствага дIадодар кIезигдаре, продукци хьаярга бода мах лохбара. Цудухьа къона коммунист Осканова Зайнап керте латтача завода кхалнахьа советага гIолла чакхбоах партбюрос кхалнаха юкъе бу ший болх. Кхалнахьа балха плана тIа дукха да арахецача продукце дикал тоарна, балха ха кIезигагIа йоарца дукзадена дешаш.

Партбюрос каст-каста ладугI продукце дикал тоаре, кхьеча хIамашка дIабода мах хала къахьегами кIезигбара, НОТ-и керда технискен юкъехкхьара кхалнахьа совето, ВЛКСМ комитето, завода технически служба кулгалкоша беча балхах дола дешашка.

Лакхе йийцача цу ерригача мероприятешa коллективага торо хулийт производствага дIадодар кIезигде, къахьегамен производственни дисциплина тоае, стахочни парнахи производственни низалехи пайда дикагIа эца. 1-ча Майна хетаяь республике эттара хьалха яхь дIайолаьча коллективех я тха яр. Шело яц, цу цIейна толамаш даьха тха къахьегамхой накъагIоргхилараx.

Х. МЕСТОЕВ,
П. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода партбюро секретарь.

ЯХЬО толамашка КХУВЛ

Грозненски локомотивни депо машинист-инструктор Савенко Валерий Васильевич керте латта комсомольско-кагирхой колонна ВЛКСМ XVII съезда цIи сийлеяца лелаеш я. Цхьа дезал санна барт тайна къахьегаш ба колбина машинистаьгахой. Ер шу долалеча депо цу колонна, коллективо дIа-хьа йигай беза мухь тIабола 300 поезд, планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-йига дезаь халагьа боахама моххьаш бIаь эзар тонни да. Кхоадаьд 19 тонни дизельни доагор. 170 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

Колонна бригадашта юкъе яьрзача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай машинист Прейщегoловича Станислав керте латтача локомотивни бригадо. Пхийттазза беза мухь тIабола поезд йийда рейсагIа яхай из. ПланагIа лаьрдIачул совгIа дIа-йига дихьад 5 эзар тонни халкъа боахама моххьаш. Ши поезд мара ауд нIезигагIa дIа-хьа ца юагаш китта дика къахьегаш я машинист Алексеев Юрий керте латта тепловозни бригада а. Из дог тийша я дIахо йодача хана Прейщегoлович Станислав керте латтача бригадана ше тIакхуврги хилерах.

Начальникех шани тIаийца декхараш толамца кхоачаши тIехкхоачаши деш я беза мухь кхухьача локомотиви машинисташ Луганский Виталий, Босенко Николай, Потемкин Леонид, Чернобаев Константин, хьаьбараш керте латта локомотивни бригадаш. Локомотивни колоннана чуйоагIача 30 совгIа бригадо шоай декхараш дизза кхоачаш а деш цхьацци шишшен рейс яьй коммунистически субботника чотагIа. ИттагIча пятилетка фондa юкъедихьад 300 сом ахча.

Г. АНОХОВ.

Хьинаре къахьег

ЦхьоалагIча Майна хьалхарча къахьегама вахте а этта дика къахьегама толамаш доахаш я «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте коллектив. Деррига техникo-экономически хьокхамий кхаь бетта план хала хьалха кхоачаш а я, графикал хьалха бить бетта задани кхоачашъеш хьайоагIа из. Укх шера дукха балхаш даьд цо «Грозэнерго» теплоцентралашка, вежарашха йолча Дагестански гидроэлектростанцешка. Социалистически яхье хьалха латт Н. Агеев, А. Таеев, А. Цатуров, А. Жульнов, электрослесараш Л. Хусаинов, В. Корзун, мастер П. Радионов, кхьбараш. Цар хIамзлехьа кхоачашъяьй бить бетта задани.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Грозненски «Электроприбор» заводе белгалъяьккхи я мастер, коммунист, къахьегаман тIемаш ветеран Арабаджиев Степан Иванович керте латтача смена коллектив. ХIанзале кхоачашъяьй цо бить бетта задани. Предприяте дикагIйола кагиркой хьехавча а ва из. Цо шийн опыт дIайоавзийташ, эшача дола гIоновъостал деш къийбов говзанчаш итташ ба укхаза. Церех ба комсомолкаш, электромонтажницаш Мельникова Галина, Антонова Татьяна. Цар хIара смена кердашa тIехкхоачийт а ер, шоаш кийчъе продукци дика мара хилийтад.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара лоттехьа) электромонтажница Г. Мельникова, мастер С. Арабаджиев, электромонтажница Т. Антонова кийчъяьча оетхалта хьожаш ба.

И. ОКАРОВА сурт.

КУСТАНАЯ лаьттан ченашкара РУЗКЪА

Казахстана Кустанайски областе шерра даьржа да укх тайпара шиш: «Вай аренаш аьшка я, тIера къаш кхадакха — аьшк хьаэца». Из нийса аьшка хиларах тийшар со Лисаковск яхача города гонаьхьарча моттигашка хьайча. Геолога Кузнецов Анатолие, къама кIуттарга дIагIа а ваха, катеха хьаьхьаьнд из.

— Ер да-кх руда, — аьлар цо, — берца буртигаш массеа йола моалха бурдагаш а Iоалдаш дола бецца овлаш хьа а хьувкхаш.

Из яр къама арара Iалсамате йоккха Лисаковски горно-обогатительни комбинат хьал а ль. Йоакхаш латта аьшк доалла тайша йост. Комбинат болх беш а дIахо хьалъеш а я. Цун проектни низал — шера 36 миллион тонн аьшка рудай бийдал.

Аьшк доалли моттиг 100 километр йIаьха я. ХIаьта оахкалий дикка доккха дакъа цхьа бахьан мара лаьттан тIоа тIа а боацаш да. Специалисташа даьча лоархIамех, тIера хьабаккха беза лаьттан тIоа юкъера лаьрхIача яхо метр мара сома бац. Лисаковски рудай запасаш кхх миллиард тонна боаране лерхIаш я. Цунах доалла аьшк юкъера лаьрхIача 37 процент гаргга да.

Лисаковски руда бийдала маьхера комплекс лоархIаш да. Цунах дакка йиш я чом меттел, юрта боахама эша фосфорни удобренеш, ванадий, глинозем.

Кустанай аре аьшка я яхаш дувцараш баьь хилара иштта тешал ду Рудный яхача города йистошкарча Соколовско-Сарбански горно-обогатительни комбината Iалсамате йоккхача карьера а. Цу карьераша Урале доменашта магнизатови руда лоаттаду.

ХIанз укх саьхьате вай мехка йоаккхача ерригача аьшкарудин бийдала иттагIа дакъа гаргга цу шин комбинато ду. КIезига ха яьлча цара тIаьнхетаргья мохалагIa тетгат — Рудиена 50 километр гаьна хьалъеш латта Качарски горно-обогатительни комбинат. Геологий данцеегIа, Качарсверча маргалцени рудай запасей горнний массеги моалала тоъаргья. Бакъда, рудана IотIаккачаре порода бIарча лоам меттахьа баккха безаргба.

Рудие сома гойтар, Казахстана къилбаседен оагIорахьарча хаперча къама аренех дола тераш тIоваш дола документ. — «Горный журнал», 1864 шера арадаьннача цу журнала тIа иштта лодора цу йоккхача кроех цу хана Россе дукхача наха вовзаш хиннача инженера Мейера: «Е очерк язъю аз питара вовшa дукха хIана кхоачаргда аьнна дог даха йиш ца хилар дIахайтара. Сона бакъахьа хет укхала доацар лехаш дукха ха а рузкъа а ца доадича. Деррига цуйах мел дийцари мел издаьри — цIенагIа йола фантази, прогнозаши гIулакх доаш боанараша дига кха хIамаши».

Бакъда хано харц даьд цо дийцар. Иртыш, Ишим, Тобол яхача доллача хишта юкъерча къамий аренашка Iалсамате дукха аьшка руда доалла моттиг корааь Iац. Цига иштта корадаьд Iалсамате дукха полиметаллаш, бокситаш, цIера дукьала отталуш бола лоабат, кхерий кIор, асбест, шыметтел Iаьржача бархета бесара уникальни мрамор.

Владимир ГАНЖА,
АПН корреспондент.

ДИКА ХОАМАШ

Укх шера дика болх бу Старогрозненски буруаь деттараша. Масала, хьалхарча кварталe 7448 метр буруа техад е планал совгIа 948 метр, предприятена 200 эзар сома пайда хиниаб.

Март бутт балха гетгара аьттув болаш хилар — 2400 метр буруа тоха дезаш хиннача 3067 метр техар. Къаьстта дика къахьийтар коммунист Снегирь Владимир керте латтача бригадо. ДIабахача бетта план шозза совгIа тIеххоачашйир, цо хукха рузкъа кходир.

Иштта дика къахьег цу бригадо укх бетта а. Буруа 4.5 эзар метр гаргга кIоаргденнад. Лавринов Василе, Преловский Германа сменаша буруа тохара сменни заданеш даим тIеххоачашъю.

ГIулакхаш иштта дика дел Т. Заллаутдинова, И. Баскакова, К. Ковалева, В. Шевцова бригадашка. Цар массане бетта а квартальни а плинаш кхоачашъяьй.

* * *

«СССР боахам дагIабоалабара хьалхарча пхе шера плана 50 шу дизара хьакъехьарча» КПСС ЦК социамо деган гIоадаьха къахьегама я Октябрьски революце орден лелаеча «Старогрознефть» НГДУ цхьоалагIча мехкдаьтта промысла вокхагIвола инженер-технолог комсомолец Бабуков Георгий вола мехкдаьтта дIаоацача, обработка ета, дIалуча служба коллектива.

Ер шу доладелча дена Хаян-Корт яхача мехкдаьтта паркe дIайийца, обработка а яь лакхача сортагIа мехкдаьтта чакхдоадарашка дIадахьийтад миллион тонн гаргга «Iаьржа дошув».

Къаьстта беркате хилар дIабаха бутт — 315 эзар тонн мехкдаьтта кхьчар заводашка.

Дика болх беш хьабоагIа операторш Адуев Ахьмад, Шаумян Степан, Аветисянц Александр, Хайрулина Зинаида. Хьачуэнача хана а дIадоахийтача хана а вIалла мехкдаьтта доадац цар. Из де цар вIаштIехьдоал хIаране массеха говзал хиларах.

Укх деношка кхы а шерагIа лрхаш латт 1 Мая сийна хетаяь яхь. Коллективо доаш деннад апрель бетта 320 эзар тонн мехкдаьттана обработка е.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА СКВАЖИНЕХ

«Малгобекнефть» НГДУ коллективо боккхача лоархIаме лерхI хттлагIча ватаьлетна дакьагIча шера план хапал хьалха кхоачашъяра социалистически ях кхы а шерагIа йоаржаир. Цу гIулакха пайда эца беза мехкдаьтта даккхара ерригача торонех. Малгобек - Вознесенски майда тIа мезозойски караганo-чокракски мехкдаьтта тIоалех пайда ийца боалаш латте а. хIаьта иштта укхаза болх беш йолча скважиний фонда доккха дакъа дукхагIча даьхье хий мара ца луш лае а. 1979 шера план 2,3 процент лакхагIа я 1978 шера хинначул. Оаха лаьна мехкдаьтта даккхара даьгьера шул чаккхбоаккхалургба карагано-чокракски мехкдаьтта тIоалашкара мехкдаьтта даккхара керда прогрессивни метод юкъейоалайой, кхы а оффективнегIа дола геолого-технически, организационно-технически, кхьдола гIулакхаш чакхдоаха. 1979 шера лаьрхIа да кIоаргача насосни фондерча 72 скважина болх сихбелта, шин скважине ненолислотни обработка елга, хьауха хий кIезигдара шин скважина забойна гонахьарча зонашта лецин растворца обработка елга, ийъ скважинана хьауха хий кIезигдара селективни изоляци елга, бархI скважина забойна гонахьарча зонашта бутилобензольни фракцешка, ийъ скважина забойна гонахьарча зонашта дIайхача мехкдаьттаца. 40 скважина забойна гонахьарча зонашта ПАВ обработка елга, дукиха кхыдола геолого-технически гIулакхаш деяга.

1979 шера 15 скважинана капитальни ремонт ергья, хиала ю ремонт оча бригадана 1640 кIоарга-насосни скважина тоаергья. Скважинашта ремонт хапнахьа а дика а ярeа болх ца беш йоаккха ха кIезагъярен чотах ремонт ца сеш белх бу ла 111,3 делгеш бийсангеи кхоачаергья.

Мехкдаьтта промыслови коммуникацешта чу тух ца динийтара йола ингибиторашаш, мехкдаьтта оборудовани мукх ца хийтара уж юкъейоалаяра балхалли дIахо дакъа деза.

ТIоанашкара хьадоагIа мехкдаьтта совдаккхара 1979 шера дIахо дакъа деза промыслашкара хиш продуктивни тIоанашка чуахийтар, шера Iочудохийта хий 600 эзар кубически метрага а кхоачадеш.

Турбинта чуттIоала дIадохийташ нийсдешт довш дола мехкдаьтта кIезигдаре 1979 шера хьал а ль эксплуатаце дIаяла еза:

— «ЦППИ ИН-6,3» шиъ блочни установка;

— №№ 1, 2, 3 йолча промыслашка «Спутник» оалачун тайпара йола пхиъ блочни замерни установка.

Карагано - чокракски тIоанашка даллийса мехкдаьтта меллад хара 1979 шера буруа тоха лаьрхIад ихе вена йолча скважинана. Уж хапнахьа кареерзаьрон эксплуатаци яйта дIалларон торо хулийтаргья карагано-чокракски тIоанашкара деша хьадоахаш дола мехкдаьтта совдаккха.

Къулбехьен - Вознесенски структура XII-чeи XIII-чeи тIоанашкара хьадоагIа мехкдаьтта совдаккхара йола керда метод я №№ 164-9, 165-9, 166-9, 169-9 скважинашка гIолла лакхача давленех Iы цу тIоанашка чуахийтар. 1978 шера кхоль бетта доладаьд XII-чeи XIII-чeи тIоанашка опыта Iы чуухийтига.

Iы чуахийтара процесс карерзаеш латташ скважинашка дийна заловаш нийсъелар. «СевКавНИПИнефть» техникан мехкдаьтта а газа а лакхарен института лаборатора болхлоца новкъосташа А. К. Арсеньевцеи В. В. Оборотовцеи цхьана «Малгобекнефть» НГДУ болхлоца Iы чуухийта скважинаш толамца карерзадургхиларга а шера скважинашка чуухийта Iы 35000 тоннага а кхоачаь, укх шеререхьа Къулбехьен Вознесенски структура XII-чeи XIII-чeи тIоанашкара планал совгIа докхха мехкдаьтта 6000 тоннага кхоачадарга а дог доахийташ йола массехк мероприяти оттаьй.

Цхьан колоннах латта конструкци йолча карагано-чокракски скважиний эксплуатационни колоннана агрессивни воздействия ю сарматски хиша, толхаю цун герметичность. Тlера хиш скважинашка чудахача хала хул скважинана эксплуатаци е, хIаьта скважинаш бокъонца хих хьалъоз. Тlерча хиша изоляци яра НГДУ специалисташа «СевКавНИПИнефть» институте болх беш болча новкъосташца Кулинчицен Стадниковцен цхьана подвесной оригинальни конструкци оттаьй. № 142-9а йолча скважине тохкамах чакхъяьннай из.

Дукха ха я «Малгобекнефть» НГДУ специалисташа «СевКавНИПИнефть» № 7 йолча лабораторeца эксплуатационни скважинашка чуухача хишта селективни изоляци яра аффективни методаш лехаш цхьана къахьега а хIаьта иштта эксплуатационни скважинашка мехкдаьтта хьачуахара интенсификаци яра тIаерзаь мероприятеш чакхйоаха а: скважиний забойна гонахьарча зонашта мехкдаьтта кислотни эмульсецa, солянни серни кислоташца, оксидатоца, бензолбутилови фракцеца обработка ю, лаьрхIа хиннача совгIа дукха мехкдаьтта дакиха торо а хулийташ. «Малгобекнефть» НГДУ-и «СевКавНИПИнефть» институтех специалисташа 1979 шера а леладергда цхьана гIулакхаш, цо торо хулийтаргья дукха актуальни проблемаш къестае а «Малгобекнефть» НГДУ плановни заданеш толамца кхоачашъйта Iалашде а.

Белгалъяь геолого - технически кхьйолен мероприятеш чакх а йоахаш, «Малгобекнефть» НГДУ коллектив толамца лоархIаьй 1979 шера кхаь бетта мехкдаьтта даккхара планах.

С. ПАУК,
«Малгобекнефть» НГДУ НТО начальник.

ТЕОРЕ ДЕШАШ

ДЫ ЛЕЛАБАРА ПАРГIАТОИ АТЕИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ БАЛАРИ

1977 шера тIаийцача СССР Конституце кердача низаца чIоагIду паргIато, сага бокъонаш, демократи, социальни нийсхо аха поняттеш социализма хьалашка мара шоай бокъонца хила беза чулоацаш болаш ца хилар. Из дизза доагIаш да ды лелабера даькъерча граждании бокъонашта а. Конституце беррига советски наьха ды лелабера даькъерча паргIатонна гаранти лу — шийн хьаштдола ды лелабе а е цхьаккха ды ца лелабе а бокъо, дына паразаш кховчашде а атеистически пропаганда е а, шерра никъ хьабелл Iилма мировоззрени йоаржаяра.

1.

«Сага бокъоний» хьагьехьа Iалсамате йоккха провокационни гIар а айяь, дына хьалха латтараштa а ды лелабераштa а Iаьдал тIакхуваш моттигаш я СССР-е яхаш доацараш дувцаш ба хIанзара империализма идеологаш. Вай мехкарча дынах тешаш болча наьха хьашташ хьаллацара леладеш бац уж из гIулакх, цар дагалаьцар да коммунистий политиках а идеалех а Малхбузехьарча къахьегамхой дог эккхийтар, антисоветизма уйлаш йоаржаяр.

Из духхьал иштта хилар гуш да вай моастагIий ды лелабера паргIатон дешах йола шоай выступленеш, кхьча хIаманца а доацаш, теро хьадар сихделга хьалтлацарца юаза гIерташ хилар. СССР Лакхехьарча Совета делегаце члений американски делегацешца дискусси йолаш Алабама яхача штате хериначa конгрессмена Бьюкенена заявлени йир, масала. «Советски Союзe даьлах тешачa новкъошкара бераш дIадоах», хIаьта цудухьа хаттар отт. «даьлах тешараштa ду къаьа низам оаш совадалца йолча хана е йиш йий шуца стратегически герза доазув оттадарах йола переговораш?». Уж доацараш дувцаш дола хабараш харц а объективни доацаш а хилар къаьтта гуш да ды дIабаккхаро наькъех бола марксистско - ленински хьехам кIезиг-дукха бовзаш а Советски Союзе дынах тешараши киназ малагIча хьала тIа да бокъонца хоаш а волча хIаранена.

Ды лелабара паргIатон принципи даьлах тешаш бараш низагIа дына уйлаш тIара баха гIертилга ца могадари дынах дуне харцахьдаьккха хьахьокхара форма лоархIача марксизмо цун малан кхетадаргара хьадоагIаш да. Алхха дынах тешараша кхетадеш доацача социальни а Iалама а низий хIара дешарча Iоткъама кIалхара доаларон цуница дуваадена Iалама объективан дегIаахара законех йола знанеш йоарждаярон мара воаккхаргвац дынал ног.

Дынах тешаш бола саг низагIа ше баьдеча хIаманна тIера ваккха гIертар пайдана гIулакх ца хилараш совгIа, зене хIама а да. Iилмани ларда тIа е уйлаш аьнна призаь дала йиш яц, «...Вай хана далла алхха де йиш йола гIулакх да, — аьннад Ф. Энгельса дIаь шу хьалха, — атеизм низагIа яь дына символ я аьшна дIахайкадар...». (К. Маркси, Ф. Энгельси. Соч., т. 18, оагIув 514). Коммунисташ дынах тешараштa духьала бац, цар къовсам лоаттабу Iилмана духьаларча дына идеологеца.

Дыначара коммунистий отношени иштта хила еза белгалдоаккхаш В. И. Ленина яздаьд: «ХIара саг хийцца мукъа хила веза шийн хьашт дола ды лелабе е цхьаккха а ды къоабал ца бе а, вешта аьлча, моллагIа социалист хуллача бесса атеист хила. Граждании бокъонаш цхьа ды лелаберий йоккхагIен вож ды лелаберий эIамагIен хулга вIалла хилийта йиш йолаш хIама дац». (Соч., бошна гуллам. т. 12, оагIув 143). Из положени йолаш хиннай ленински парте кхаь а програма тIа.

Iилма - материалистически мировоззренена пропаганда еш, парти дилла а хиннай паччахьалкхенга диллача ды граждании шоай гIулакх лерхIаш. «Вай хьадех киназ паччахьалкхенах бокъонца дIакъоастадир, дына боадонна духьалара къовсам цIена идейни, алхха идейни герзаца, вай прессаца, лоаттабаргболаш», — яьхад В. И. Ленина (т. 12, оагIув 145).

Октябрь котбаьнначул тIеххьагIа ды лелабара паргIато марксистско - ленински принцип йизза юкъеяхар советски законашта. В. И. Ленина кулг яздаьча кинал паччахьалкхенах а школа килазах а дIакъоастаярех долча Декрето дIадаьккхар ды лелабарен ца лелабарен даькъе граждании паччахьалкхен Iаьдала оагIорахьара латтарий оагIорахьара а Iоткъам лоаттабара йолш торо. Вай парте дIахо чакхдаьха деррига цу даькъера гIулакхаш кхоачашдора цу Декрето чIоагIдаьрашка хьежие.

Кердача Советски Конституце граждании бокъонаш дIакхайкаь ца Iеш, уж кхоачашъяра гаранташ а лу. Цунах, дувц «СССР граждании ды лелабара паргIато гаранти йолаш я» аьнна тIаяздаьча 52 статьяс. Дерригача халкъа паччахьалкхен Кердтерча Законо цхьатарра бокъонаш лу СССР гражданашта, экономически, политически, социальни, культурни вахара дерригача довкъошка дынцара отношени мича бесса йолаш уж бале а.

2.

Социализма керттерча толамех цаI ба наьха сакхетам чу Iилма мировоззрени котъялар. Вай общество, белгалдаьккхар новкъоста Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде, бокъонца йолча паргIатон общество, керттера яр Iилма - материалистически мировоззрени йола общество я, аьнна. Миллионаш бола вах сакхетамcча творчествана юкъебахкаро къаьгга хьахьокх социалистически хувцамаша сага духовни сибат хувцаргхиларах, цун таланташи цунга дулургдари кхы а чIоагIагIа гучадаргхиларах йола Ленински тезис нийса хилари цун низ.

Советски мехка Iалсамате сихъенна социальни, Iилма, нравственни прогресс, индустриализаци урбанизаци, наьха творчески хьинар лакхдалар, пропагандай информацен средствах дегIаахар, парте бу Iалсамате боккха кхетаме болх — из деррига а бахьан долаш да дукха нах дынахи киназахи хьакъъастар. 30-гIа шераш декъаденначa хана кхийнача наьха кхаь даькъах ши дакъа дынах ца тешаш дар городе, хIаьта юрта — кхоалагIа дакъа. Цу хана дена кхы а шерагIа дIаьржай атеистически уйлаш.

РСФСР, Украина, Белоруссе, Молдаве, Юкъерча Азерчен Прибалтикерчен республикий дуккхача областашка, районашка, городашка чакхдаьхача социологически тохкамаша хьакъувкх, бокъонца дынах тешаш бола нах (шоай тарлуча тайпара мархаш кхоабараш, даьча кьинoшта дехке боала моагIараш болча ухараш, киназе ухараш, кхьдараш леладераш) 8—10 процент, гаргга кхийнача наха юкъе хилар. Берригаш а хIана баьнабац аьнна мукъабаьннаб дына уйлаех квалифицированни болхлой, юртара механизатораш, интеллигенци. Ди тIехьа котйоалаш латт атеистически уйлаш къоначa ноахала юкъе. Из хьагойт, масала, Чувашски АССР, Воронежски, Пензенски, Пермски, кхыча областешка даьча социологически тохкамий материалаца. 20 шу далаза болча кагирхошта юкъе 97—98 процент ба атеисташ, 21-легара 30 шерага кхачалца бараштa юкъе — 92—94 процент. Кхыча дешашца аьлча, дынен кинаси влиянена кIалхара хьадаьннад социально эггара хьинарегIа дола тIоанаш.

Вай мехка чIоагIъенна дIаэтта массови атеизм — Iалсамате боккхача лоархIаме факт. Вахча наьха шерра тIоанаш дынах ца теша далар, цар Iилма мировоззрени хьахилар социализма прогрессивни исторически мисси хьахоинхаш дола хIама да. Дына е кхийола а клиюсеш хьалихоабаш дола общественни хьалаш дIадаьха ца Iеш, цо хьахулийт Iилма - материалистически, атеистически мировоззренецара безам. Из безам хьахулийт общества вахара деятельноста ерригача оагIошта доал деча шерарча халкъа массаша хьакъале дакъа лацара хьалашна, алхха Iилма кIийлен тIа мара прогрессивно дегIаха йиш йоацаш йолча социалистически строй чулоацаме ше.

Доале латтар Iилма-материалистически мировоззрени хиларо, дына духьаларча къовсаме даьхача хоадамболлаш долча толамаша бокъо лац дукхьал цхьан объективни фактораша, социально - экономически а Iилма-технически а прогрессо Iоткъам барагIа хIанз ма ше «лергба» ала. Атеистически кхетам балара гIулакх дIахо тоадаь эргадоаккхига хьагIайоагIача хана а хургда идейно - кхетама балха лоархIамеча лостамех цаI. ГIалат хургдар дино юкъедена зене гIулакхаш дахаш хилар терхал ца дича а ды тахан а тIехьа цхьаболча наьха вахара помщенех практически балхан влияни е йиш йолаш хилар гуш ца хилча а. Дына моллагIча тайпо а цу е йокх формагIа хьал а кхоаб чIоагI а ду къаьнача нравственни отношенех юхадисараш, масала, националистически уйлаш, къаьнара обычеши традицеши.

Хоаш да, укхаза терхал ца

ӀИЛМАН ПРАКТИКЕН

ХЬАЖКӀИЙ ФИЙГАХ ЙОАЛЛА БЕЛОК

Советски Ӏилмахоша хьажкӀанта селекци яра лаьрхӀа кийчаь программа оттаен а 34 Ӏилма-техника учреждени. Цу балха координаци еш я Днепропетровскера хьажкӀаш леладра Эрригсоюзни Ӏилма-тохкама институт. Институте я дукха экспериментальни базеи опыт йола специалисташи.

ХьажкӀий советски гибридий хьалхарча автора, Социалистически Къахьегама Турпала, Ленински Паччахьалкхени премей лауреата, академика Соколов Борисе цӀи деррига дунен тӀара селекционераша дика йовзаш я.

Хьуакъам лакха хургболаш хьажкӀий гибридаш хьахоллара украински Ӏилмахоша малагӀа болх бу аьнна АПН корреспондента Рыльский Максима даьча хаттара жоп лу институте директора академика Сусидко Петра.

— ХӀана вай мехкарча тайп-тайпарча зонашка леладу тха институте хьадаь хьажкӀий гибридий 20 совгӀа дола фу. Тха селекционераша СССР климата хьалхашкен лаьттачакеи хьежжа хьаду тайп-тайпара хьажкӀий фу. Укх тӀехьарча шерашка из культура тоъал къалбасдегахьа хьал а гӀертай.

Хозш ма хиллара, кхоачам хилла тӀоадах а йоацаш дукха зоваш я вай мехка хьажкӀаш дӀаоъш. Цун а лоархӀам бу селекциони балхаш деш. Институте хьалий йокъала а йӀовхала я духьала лоаттагургйола керда гибридаш. Царех да гектара тӀара 90—130 центнер хьуакъам луш дола днепровски яха фу а.

— Укх тӀехьарча хана деррагача дунен тӀа фуала яьла хьажкӀаш баьцара массен, белок дукхагӀа йоалла гибридаш хьаира балхаш сихденад. Цу гӀулакхах яьца фуд вай мехка?

— ВаьцоегӀай белок боккха лоархӀам болаш я хьайбаш леладеча. Къаьстта белок дукха йоалла хьуакъам — сом — тоъам болаш дӀа ца ювча. Тха опытни гибридаш фуала яхача хьажкӀех 9—11 процент белок йоаллаш хул. Ваьнда, комбикормови промышленноста яць а лакхагӀа хилча баьгахьа я из процент. Процент. Протеин мӀаьнга йоаллаш хилар баьлан долаш хьажкӀех монодоакъар хулаваш. Хьайбей «меню» лаьрхӀа добавкаш е езаш хул. хӀаьта цунга хьежжа доаьтар а дукхагӀа деж.

ХӀанзлехьа тха вӀашттӀакхьаяьнад 15—17. хьыметтех 20 процент а протеин йоалла образецаш хьае. Из гӀулакх дар совла йоакха проблема яц. Хала дар кхидар да. Белок дукхагӀа хулийташ хилча цун дикал доаллу. Из хатта хилар бахьан да хьажкӀех йоаллача эсин яхача белока дикал лакха ца хилар. Цул совгӀа цунах дашац хуцца йиш йоаца лизин триптофани яха оргкнизмена эша аминокислоташ.

— Ӏилмахой хьа де хӀана а доацаш бисаб хьалха-м даш де?

— Тхона Ӏалаво ше новкъостал дир цу гӀулакха. Селекционераша гучадаьлар Ӏалама мутантин яла формаш а йолаш хьажкӀаш хилар. Цунах йоала дукха белок а, иштта тоъам хилаш аминокислоташ а. «Анка» хьажкӀаш шоаш йолча беса хьейиача, дукха лайда лургболаш хилар. Цун хьуакъам а кхоа хулар, наст-наста леларгш а деттадора. Культурни гибридий формаш хьаеча хана лизин дукха йоалла духхьал цун ледалж мара хьацанзар. ХӀаьта бокаш белгалдокаш шоаш хьанача тайпара хуцца ца хуцаш йитар. Дукхазза скрещиваьни а еш лакха лизин йоалла гибрид хьахеллар оаха. Царех цхьаьраш хӀанз производстве дӀа а енна. хӀера гектара тӀара 50—100 центнер хьуакъам телаш я.

Ала дезаш да, дукха белок йоалла формаш сиха хьалха а ец хиникъа. ХӀана тхона хьалхашка латта декхар да дӀахо скрещиваьни а еш цхьаь гибриде дукха белокш цун дикали вӀашагӀтоххьга.

Монодоакъар кургдолаш лакха белок йоалла хьажкӀаш хьалкхеяра йисар дуцка ха яц. Тхо гӀерт хьажкӀий дикал лакхъаь ца Ӏеш, баьцара массий а дикал лакхъе. Институте цу гӀуллакха хӀанзлехьа хьаьь йоаш я экспериментальни гибридаш. Керда хьаль гибридаш хила еза цар дегӀех дӀалатара эша веществаш хьалха хиннача 10—11 процент лакхагӀа а йолаш.

Тха институтерча Ӏилмахоша пайда эц доазол дехьарча опытах а. Дукхача мехкашкарча коллегашца, эхтара хьалха царна юкъе социалистически араш а йолаш, творчески контакташ я тха. Селекци — хьаьда а комплексни а Ӏилма да. Цо дӀадех Ӏилмахой юкъар вӀашагӀтоххьга.

(АПН).

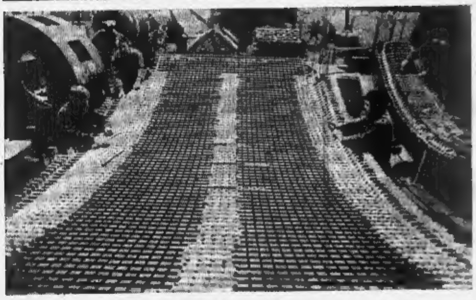

Графикал хьалха а бувлаш кхоачашду Ленинграда къадьетамхоша Сибарегӏеки Гаьнарча Малхбоалени вакаш. С. М. Кирова цӀерагӀча «Электросила» яхачеи «Электрокерамика» яхачеи объединенеша Б. Е. Веденеева цӀерагӀча Эрригсоюзни Ӏилматохкаме гидротехника институте, кхычахьа хьаю цу регионерча лоархӀамеча гӀилолошта эша машинаш, механизмаш, агрегаташ. Ӏилма-технически документаци, проекташ.

СУРТА ТӀА: «Электросила» яхача объединеве гидрокорпусе вӀашагӀйоллаш латт Зейски ГЭС-а лаьрхӀа 6-гӀча машина статор.

М. БЛОХИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

МА ДОЙТА ХЬАЙБАШ

Иттлагӏча пятилетка даьлагӀча шера Нохч-ГӀалгӀайчех хьайбаш леладерашта хьалхашка доккхий а беззиге декхараш латт. Республико декхар тӀаийцад 1979 шера боахама эррига категорешка гӀолла хачахьалхиенга 38.8 эзар тонн дулх доала. шура — 91 эзар тонн, фуаш — 88 миллион, тӀа — 4500 тонн.

Шевэ яц, из гӀулакх дулургхиларах, нагахьа сейна эррига чура кхочаш кхетамца кийда эце, къаьстта а доахан шоаш доалтем боккьо йоацача гӀулакха дендергеи цӀендаь дӀа а доахкаш.

ГӀулакх иштта латта вьача, шерра-шера Ӏалаьмате доккхий зенаш хул боахамашта дукха доахан хье доаракх боккьо йоацаш доаддарах. Иштта, дукхьал 1978 шера республика хьайбаш леладеча боахамашка дейна хьайбаш еррал да: бежан — 6 эзар, хьакха — 20 эзар, устагӀа — 43 эзар. Цул совгӀа, цу юкъагӀа республика боахамашка хьажкаэа ца доалаш урс хьекад 10 эзар бежана, 90 эзар хьакхийна, 69.5 эзар устагӀана. Мишта лархӀа езаш я укх цифраш республика хьайбаш леладеча боахамашта? Цар доархӀам латт, хетаргахьа дьча расчетех, республика боахамашта дукхьал цхьан 1978 шера алкха хьайбаш доаргӀа тӀераьтаха продукци 7—9 миллион сом дьиэ хиларех.

ДукхагӀа дейнад хьайбаш дӀадахача шера Шелковской, Шалински, Наурски, Надтеречни, Сунженски, Грозненски районий боахамашка. Иштта. 1978 шера Наурски района боахамашка 458 бежана, 1569 хьакха, 11860 устагӀа бейнаб. хӀаьта хьайбаш доар баьлан долаш Советски района боахамашта хиннд за 59 эзар сом доархӀам болаш да. Дукха доахан дойтад 1978 шера Сунженски районерча ХХ партсъезда, В. И. Ленина, Цӏеча Эскара цӀерагӀча колхозашка, Ведена районерча Кирова цӀерагӀча колхозе, иштта да Шелковской района боахамашкара хьалаш а.

ЧӀоагӀа во эттад из гӀулакх укх шера а. Иштта, дӀадахача шера хьалхарча кварталехьа 1.5—2-за дукхагӀа дойтад доахан нарарча шера хьалхарча квартале Грозненски, Гудермесски, Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски районий боахамашка, къаьстта белгалдаьннад цу дакъас «№ 1 йолча шурий», «Самашкинский», «Лермонтовский», «Горагорский», «Терский» совхозаш сайна дола боахамаш.

Хаттар отт: малагӀа да хьайбаш доара доргтерд бахьан? Боахамашкарча фактошца диллача, цу хаттара дола жоп укх тайпара мара хила йиш яц: цхьадолча боахамий хулахоцеи нерттерча специалисташи хьайбаш леладара гӀулакх бехктокхаме ца хетам леладеш хилар.

Фермашка къахьегарашта эхтара бехктокхамегӀа йола ха я хӀана хьатӀаьттар. Хьайбаш Ӏенгаре дальнад, кийчо еш латт хьайбаш дӀадгӀехаьшка доагадара, ма а доахаш а дияман латт. Ахалико хьахьонх. дукхагӀа доаш дараш нерттерча даьгъе нерда Ӏодаь Ӏаьсий, Ӏохарий, хурсаш хилар. Хьенад из мита, сенна дуоеденна да из? ДукхагӀча даьгъе чента лаьар хул царна. Лабораторешка инфекци хиина хилар къоастадац. Ӏаьсий доара баьлан хилагӀа да хьежача, вай республика боахамий хьалийна дӀахара дола доахан лаатача хана тӀехьарча шин бетта силос сенна дола доагъар а телаш кхоабеча боахамашка Ӏодаь Ӏаьсий эсала хул. Ӏедаь 3—5 дӀ дальча доа ул. Цул совгӀа, Ӏаьсий дальча хила царна кхочаш бол хила Ӏитта шура, цхьаьа вӀалла йоаца а хул. Из хӀана нийсалу кхоара доаш бежано йоахкача хинах ах ха чакхьаьаьнчул тӀехьагӀа, къаьстта тӀехьарча шин бетта, хьына организмага кхоачача кхачам доккхагӀдола даьгье дегӀадоагӀача цун нер чурча Ӏаьскага кхочаш ца хилар баьлан долаш.

Долче, нагахье сенна дикхъаргдола бежан тӀехьарча шин бетта вочча доагъара кхабеча. цун Ӏаса а е шура а хургьяц. Цудулъа са бежан фермий доаржайта а хьайбаш леладерашта а дикхаргдола доахан тӀехьарча шин бетта дикагӀа йола силос йоли (8—10 килограмм), дейнахьек буса хӀара юрта 2 килограмм кхоачам фуъ бахьаш кхабе лийла, рекомендаци яла. Цо торо хулийтаргья вай фермашка къахьегарий, цхьа-дале, Ӏаьсий улахцӀеша онкек хьалийта, шоаьагӀа-дале, Ӏаьсий доагга гетарра кӀеззигде.

Ӏодаьча оаш доацача Ӏаьса из даьча хьалхарча деношка дика дарба де деза. Тайша хила беза ба са. республика хьайбаш леладерашна хьайбаш ца дойтара шоай де йиш мел яр дерзхиларахи хӀаьта пятилетка дагӀагӀча шера хьалхашка латта декхараш кхоачашдергхиларахи.

В. ДИКАЕВ,
ветеринарни Ӏилмай кандидат.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

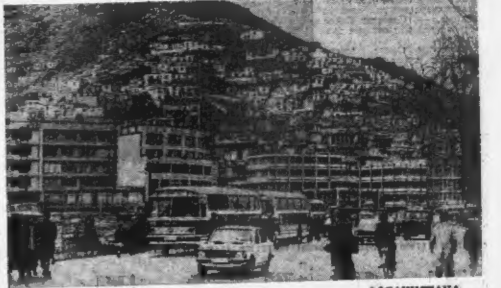

АФГАНИСТАНА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКЕ АПРЕЛЬСКИ РЕВОЛЮЦИ ХИННА ШУ ДИЗАРГА

1978 шера хиннача апрельски революце керда зама хьайийлар Афганистана исторе чухь. Дукхача наха хьалхашка хьеелнйлар кхоаш демократически лаьтане эгабаккхара, овлах тӀара социально-экономически хуйцамаш дара йола гьаьта перспективаш.

Ловцача хана правительствас Афганистана Халкъа-Демократически партей кхоачашдаьд къахьегаш болча наьха дукхха хьашташ.

Афганистанаца доттагӀал долаш, вӀашки цхьана гӀулакхаш леладеш. боккъонца солидарность йолаш йолча Советски Союзо новкъостал ду афгански халкъа керда вахар хьалдеча.

СУРТАШ ТӀА: 1. Кабула улицашка тахан.

2. Революци котъяьнначул тӀехьагӀа афгански кхалнаьга маӀача наха нийсса боккъонаш кхаьчай социальни экономически эррига сферашка даькъа лаца.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

70 метр кӀоарга

Иштта кӀоаргача моттиге тохкама балхаш даьд Вернерча болгарски океанологаша Ӏаьржача форда йистошка.

Болгарски Ӏилмай Академе Форда тохкамий института специалисташа оттаьй форди шельф караерзара программа. Толамца чакхдаьннад института лабораторешка хьаьнча лаьрхӀача хина вӀаллахарча установкашта даь тохкамаш. Ӏаьржача форда шельф карерзаве кийтъра балхаш 1980 шера чакхдала лерхӀаш ба болгарски океанологаш.

АПН

АФГАНИСТАН: РЕАКЦЕ НИЗАШ ЮХАТОХАР

ТӀехьарча событешка къаьстта хьахьехар халкъа дунекха а дукхагӀа дола дакъе апрельски халкъа-демократически революце яьа мотаонаш хьаллоацаш а гера бе а делла уж лоргӀе нийча а хилар. ХӀаьта иштта бокъдир цу событешка доаьол дехьара хьахьоцкӀи дола чурча контрреволюце низаш шоапта карара яьнча преступлени юхахехачара, феодализмана ресторации яра, афгански халкъ революце тӀера дӀакхоссача феодальни дуньа юха кӀал оттадара шоашта мел могар де нийча хилар.

Контрреволюце низаша Герате хьоаль митинг тӀагӀертта а сиха а тоӀайир. Цу городе хиннача массови митингешка даькъа лацараша нийса лаьрхӀар афгански правительства чакхдаьха гӀулакхаш. Цо тешал дора реакце укхаза чӀоагӀа база хиина ца хилара. хӀаьта къайлагӀча сиаладашкара нораньча китайски американски герзаша, долларехи стерлингий фунтехи лаьттача дукхача ахчашца комплексо сана нийса хьахьехар мух мичахьара хьекх.

Демократически правительствана дулахьалара гӀозараш гӀоаттара тӀахьехаш дола «вежарий - бусулбаш» яхача реакциони организаце мхайкарал революце мехкара аракхайса тӀема кийча бола эмигранташ сайцача Пакистана территоре тӀара хилар. Халкъа Ӏаьдала духьаларча цу авантюристашта керте латт хьалха Копенгагене афгански центра кулгал деш хинна Сджибатулла Модадджеди; хьалха Кабульски университета исламски философе профессор хинна дорка монархист Вахруддин Раббани, массехк реакциони молла. Модадджеде дӀахайнадаьд ше тайп-тайпара йола эмигрантски организаци вӀашагӀа а теха дукха ха йоацаш хьальча «Къам мукъа даккхара фронт» олаш йолчун вижал ва аьлна.

Демократически хувцамаш гоама дола реакционераш сихбеннаб. Царна лоархӀаме да хьалха деррига лаьттах ах шоай доалахьа хиннача 5 процент мара боацача лаьттай даьшкара лаьтта хьадаьккхача революце шоапта денмарех пайда эцара ахархошта новкъарло яр. ХӀанз 150 эзар болча ахархой дезалашка пхиппха джерибк (цхьа гектар гаргга) лаьтта кхаьчад. Берригa ахархой мукъабаьнаб царга даьхкача доккхийча декхарех.

Аграрни реформанца дуьхьала баьлар помещикаши йоалагӀа ахчаш телараши меттел, бусулба дьна хьалха латтарий реакциони даьгъа а. Цхьабола моллаш духьале е гӀерташ ба дешар ца хар дӀадаккхар, кхалнаха маӀача наха нийсса боккъонаш ялар, парех тарра йола феодальни норадаш дӀалхар саиза дола кхача демократически хувцамашта а.

Заговора малаш дувер революце мовстагӀаша спекулятивно пайда нийбу афгански бахархой, хоедамболлаш долча тӀоенашта дика хьалха латтарий реакциони дакъе еча алиних сенна. Иштта племенешта нерте латтарешта, къаьстта а гонахьарча дуненца гӀулакхаш кӀоэига леладеча лоамашарча юрташка, баха нах бӀерташ а дуцашадаь мутӀахьа хиларех а. Герзи кхы эшараш чӀоагӀа раьза а болаш лоаттаду миттеиникашта дунен хайнъашта юкъерча империализмой китайски правительшей. Дукха ха йоацаш Фархар яхача йоакха йоацача уезди центре моттигерча полицен батача маькен низашка тоӀаьй прокитайски элементий выступлени. Геразца нападенеш яьй Пакистанаца доазув долча Кунар яхача провинцерча массехк нах бехача моттига.

Цу махка правительства кхьметтоа дукха ха йоацаш а тӀеьа йоакар шоай территоре тӀарча эмигранташа антиафгански гӀулакхаш леладац. Цхьабакъда, из заявлени харцйир пакистански прессо, «Гардиан» яхача английски «Вашингтон пост» яхача американски газетеш тӀа араьяннача диверсанташ кийчбеча лагерашкара яьча репортажаша, хӀаьта иштта Би-би-Си а малхбузен телеграфни агентствеша а хаьлаза араӀоахача контрреволюционерий шоай курача реляцеша а.

Шек воаккхаш я миттеникаш хьалаьца ца Ӏеш, дьна фанатикашка Тегеранерен Мешхедерен ДРА представительствош йоаьйтача Ирана цхьадолча гӀозараша леца поаши а.

СССР правительства традициони доттагӀала политика лелаю Афганистана Демократически Республика даьгье. Цул лара вай паччахьалкхе хьахинкачь хьалхарча шерашкехьа елаьй. Лелаш долча доттагӀалах, дика лоалахой хиларах, цхьана гӀулакхаш леладарах долча Договорага хьежна масса оагӀорахьара новкъостал ду советски халкъо шай къулбехьарча лоалахочоа. Из гӀода афгански халкъа дукхагӀа долча даьгье вахар тоадара тӀаерзаь йола халкъа планаш кхоачашъяра дола лоархӀаме хьал, цунах иштта новкъостал хух къулбехьарча лоалахачоа арахьарча а турча а реакце ятишш толамца кха тохача я.

В. НАЙАРЯКОВ,
АПН политически обозреватель.

дош дита йиш яц Ӏилма-атеистически кхетама болх бара эша керда ситуаци йолаш хилар. Из хӀанз дукхагӀбараш дьнах ца тепараш а болаш йолча обществе бу. ХӀанз дувцар атеизмага чӀоагӀа позицеш хьалувцийтилга дац, из дош исторически къоастадаь да, дуацар да общественни сакхетаме цуна хаддиза шеръяь воспроизводство яр. Долче, Ӏилма - атеистически балхо чулаца беза хӀанз бахача наьха вӀамига даькъа мара доаца дьнах тешараш меттел, бахача наьха деррига тӀоенаш, группаш.

Хувцалуш латт Ӏилма-атеистически пропаганда тематика а. Марксистско-ленински обществознани органически даькъа долча Ӏилма-атеистически пропаганда ши аспект я. Хьалхарчун чулоацам — дьна критика яр; шоллагӀчун — общества духовни вахар дегӀадоаладеча атеизмаи дуне материалистически кхетадарен боккхача, хӀама хьадеча лоархӀама тохкамаи пропагандеи яр.

Укх ши аспект — критически позитивни — яьлаай советски обществени Ӏилмахи пропагандахи юххьаьца деиз. Критически аспект яр хьалхарча ктташ шерашка СССР атеистически боламе керттера хиннар. ТӀехьагӀа, йоалаш - йоалаш, советски общества прогресс сов ме йоал. общественни а хӀара сага а вахар дьнах мукъа ме доал хьа а хул дегӀа а доагӀа атеизма творчески чулоацама тохкамашн пропагандем елга.

Цунца цхьана мукӀарло де деза Ӏилма атеизма хӀама хьадара функцешта тахан а кхоачамболлаш теркам тӀабехийташ ца хилара. Литература тӀа, лекцешка, беседашка хьалха а санна позитивничо лоацачул доккхагӀа даьгъа дӀалоац критически оагӀоно. Цо хетадолийт Ӏилма атеизма теори а практико а алкха дьна чулоацам бахарах, из дӀабеккхара ахькъаш белгалдахарах латт, материалистически мировоззрени хьехилийтар юкъе а доацаш, аьнна.

Дувцилга йоацаш, дьна критика, белгалдаьнничача тайпара, хӀанз а е езаш я. Цунца цхьана совдоал атеистически уйлий конструктивни, вахара лостам балара даькъера лоархӀами Ӏилма мировоззрене а социалистически гуманизма а кӀоарга чулоацами биззагӀа а кӀоаргагӀа а дӀабовзийта безаш хилар. Укхаза керттердар да дьнах хьахадар баьлан доацаш сагага кхачар фуд къаьтта дӀадовзийтар; фу лу Ӏилма - материалистически, атеистически мировоззрене шин дагарчоа, ца тепачоа, моллагӀча сага. Из мировоззрени — социалистически общества духовни вахаре, цунна чу гуманизми коллективизми чӀоагӀьяра, саг массе оагӀорахьара гармонично дегӀаахара лоархӀаме фактор.

3.

ХӀанзарча хахарча хьалашка хоалуш чоалхане йирзай Ӏилма - атеистически кхетам балара гӀулакха дифференциаци. Советски общества керда поахалий материалистически мировоззренена прогресс еш йола воспроизводство яр да цу тайпарча кхетам луча балха керттердар.

Тохкамаша хьахьокх, кхийнача бахача наьха итт шу ха юкъе а йолаш йола хӀара тӀайоагӀа цхьатарра ха ярий группа (бувцаш бараш ба 60 шеран 21 шеран юкъера нах) шийла хьалхарча группаца нийсйиза, дьнах тешар кхоалагӀа даькъа тӀерадьле хулаш хилар. Из процесс дӀахо дегӀаьро, поахалий «дьна бувзамаш» юххера а сецца дӀа а доалаш интенсивно готдаларо перспективе нилоший уйлаш дӀалларга, боккъонца дьнах мукъальна общество хьехиларга вуг.

Цо кхетадайт бераш та, кхуьш боагӀарашта, нагахьа атеистически кхетам балара гӀулакх дӀахо органашкага тоадар. дьна влиянех уж чӀоагӀа лорабар, чӀоагӀьенна атеистически уйлаш хьехийтар даьза дарглоацаш хӀама хилар. Де дезар да кхуьш доагӀача ноахала атеистически кхетам лугга боккъонца йолча Ӏилма методах вӀашагӀдоллийга, цу даькъе дезалаша, къахьегама коллективаша, школаша, вузаша хьега кхетамца цхьана тардар.

Цхьабакъда, дукхача школашка къаьнача ӀаьдалагӀа, саг хьалкхевара кхыча декхарех къоастадаь лелабу из кхетам балара болх. Цхьаьнца йолча педагогически коллективаша, халкъа образовани органашка цкъаза боккъонца теркалдац из актуальни, цӀенхаштта, чоалхане гӀулакх хилар. Халахета деза хӀама да цхьабола нагахьхой — селхан школа лькхараш — бераш та крещени еча, кхалсигах мах беча, урдув луча, кхыдараш деча даьгъа лацар новкъа доацаш хилар. Дьна пропаганда, цу даькъе доэзал дехьара ечун а. влияни йоацаш дац нагахьхой хьадла даькъа дьнаца ловзадала, жӀаргилгаш, ияонаш, кхьйола киназа атрибуташ лелае гӀерташ яьнача модана тӀехьадайна, киназа къайнара хӀамаш критика йоацаш тӀанйдеш хилар.

Цкъаза оалаш да, вай Ӏилма - атеистически пропаганда дьнах тешаш бераша дӀегӀакхоачаш яц аьле. Цхьабакъда, дьнача тохкамаша хьахьокх, дукха дьнах тешаш бараш чакхдоаха атеистически гӀулакхаш теркалдеш, лекцешка ухаш, атеистически литература дешаш хилар. Хетаргахьа, чӀоагӀа специализаци е езаш, юкъарча культурин дешашка чӀоагӀагӀа буэна безаш, йоагӀаш йола средстваши методаши дегӀайоалияр дӀадехаш ба бахача наьха дьнах тешача даькъаца бу болх. Укхаза къаьстта теркам тӀабахийта беза дьнах тешарий «ноахаланта юкъера бувзамаш чӀоагӀде» гӀертача даькъа — дьна хьехамаш дара оарцагӀбаьнна хьувзарашта.

Атеистически кхетам балара болх эргабаькха тоабеча хьалхе коммунисташа, комсомольцашка, советски интеллигенце вихалашка хила еза. Наьха сакхетам чура а гӀулакхашкара а дӀаяхача замах юхедисараш дӀадахар вай общества деррига сакхеташ долча, хьалха латтача низашта дьна теркам тӀалоаттабе безаш гӀулакх да. Шоаш цхьаь хетам бараш коллективно керда вахар хьадара юкъеозар. КӀезига дийша бараш Ӏилма маьхаленех, образованех кхебар, хургда яхача «къемат ден Ӏазапаша» кхерабьрий синош метта доаладар — уж деррига а лоархӀаме гӀулакхаш да дьнах тешараши шекбарашти керда атеистически кхетам балара. ШерагӀа пайда эца беза къахьегама коллективашкарча кхетам балара торонех.

Ӏалаьмате йоакха я массови информацеи пропагандаи средствашка еш йола атеистически воздействи. ХӀаьта а кепайоазон дукхача органаш тӀа атеистически материалаш нагтахьа ца ховш дагадехача мара араоелаш. КӀезига да вай дьна духьларча темаца дувзаденна фильмаш а. Нагахьа санна иттех шу хьалха хӀанз а тӀехьа атеистически пропаганда пайда нийбеш дола массехк дьна картина арадаьнна хиннадале, тӀехьарча шерашка кӀезигагӀа теркам тӀаухийт цу тайпара дола фильмаш аралецара.

Миллионаш болча ладувгӀарий а зрителий а Ӏилма мировоззрене хьехийтара йоккхий тороаш я радио телевидения. къаьстта «Лаьттех. Вселенних», «Гуш дар — тамашийна да» яхараш санна йолча дукхача наха къоабалъьча передачаий циклаьйн тележурналий. Цхьабакъда, цар атеистически аспект дилла а хилац хоадамболлаш а кӀорга а зелуш. Цу плане къаьстта теркам тӀабахийта безаш я СССР халкъий культура историца. исторически процесса дьно лоаца моттиги цун лоархӀами къоастабар проблемашца. тӀадоагӀача ноахала атеистически кхетам баларца, кхычарча ювзаенна темаш. Массови информацеи пропагандаи средствашка дукхагӀа теркам тӀаахийта беза дьна деша хьакъехьарча Советски паччахьалкхен политикина еча буржуазно-клерикальни фальсификацешта критика яра.

Ӏилма - материалистически мировоззренена пропаганда яра Ӏалаьмате йоккхий тороаш я творчески союзий. Писателашка, журналисташка, композитораша, художникашка, театреи киной деятелашка дулургдолаш а цар де дезаш а да публицистически выступленешка, искусства произведенешка Ӏилма атеизма вахар чӀоагӀдарни, саг гармонически дегӀавоалавечара цун моттиг дӀагойтар, хьалха латтача культурой искусствой дьна идеологена духьала лоаттабу къовсам социалистически реализма позицеш тӀара дӀабоэийтар. Цхьабакъда, болаш ба дуьлаца лоьзараш а деш, литературан искусствош произведенеш тӀа культура историра боккъонца бола дьна лоархӀам харцахьа кхетабеш бола творчески балхаш а. Цхьадолча кинофильмашка, телепередачашка нийслу доагӀаш доацача тайпара шерра из хьахьокхаш — долча бесса аьлча, дьна обрядаш, киназа быт чӀоагӀа хестаеш моттигаш. ЛоархӀаме да творчески союзий теркам социалистически обрядность дегӀайоалаяреи цунна пропаганда ярех дешашта, художестве нийсаш оагӀонга диллача уж дьна хьахьокхаш йола советски цӀейкхий обрядий сценареш уттаяра, уж хоза кийтъяра тӀаьзача.

Атеистически кхетам балара гӀулакх укх тӀехьарча шерашка чӀоагӀа хувцаденнад СССР-е. Цун эффективность хӀанзарча ханарча дьна системай боккъонца болча чулоацама масса а оагӀорахьара учет яр, цар кердача хьалашта тӀатоввар, шоай дьна хьехамаштен культан модернизаци яр, дьна дешар дийшача гӀозарашен сектантски антиявсташен Ӏилма-технически революцена карагӀдьнарех пайда нийбар юкъе а долаш долча гӀулакхашка хьежжа я хӀанз.

Шоай мукъагӀа хӀанзарча ханарча Ӏилма, коммунистически мировоззрене, идеологически балха теорен практикан арсенал а йолаш болча атеизма тохкамхоша, организатораша, пропагандисташа кхетаду шоай декхар аттача а ца доалаш, кхы чоалханегӀа, бехктокхамегӀа хулаш хилар. ХӀанзарча хьалашка, баха нах дика дийша а информированни а болча хана, геттара ира отт берригача атеистически балха культура лакхъяра дош. Из болх коммунистически кхетам балара гӀулакха, дегӀаенча социалистически общества духовни маьхалеш алсамъяхара КПСС-о лоаттабеча къовсама даькъа а хинна дӀаэттаб.

П. КУРОЧКИН,
философски Ӏилмай доктор.

В. ТИМОФЕЕВ,
философски Ӏилмай доктор.

(1979 ш. 30 марта арадаьннача «Правда» газета тӀера).

ЭГІАРА ХЬАЛХА «ДОШО СЕДКЪА» БЕННАР

45 шу хьалха, 1934 шера, СССР ЦИК соцам баьб «Белгалдаккхера эгІара лаккхера боарам — Советски Союза Турпал яха цІе оттаяра хьакъехьа».

Советски Союза эгІара хьалхара турпалаш челюскинцаш кІалхарбоахача къахьегІа доццаш дахьа лоацаш хинна летчикаш ба. Царех цхьа летчик В. В. Ляпидевский ва.

Анатолий Васильевич Ляпидевскеиа еннай цхьоалагІа номер йола «Дошо Седкъа» яха медаль.

СУРТА ТІА: эгІара хьалхара Советски Союза Турпал А. В. Ляпидевский.

Н. МАЛЫШЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БОЛАТА СИЙГАШ

ОЧЕРК

Массехк ди хьалха со «Красный молот» яхача заводе волаш цу завода партнома секретара заместителаш Рядинская Вера Федоровнас аьлар соега:

— Хьай дикача болхлочохи общественницахи лаьца язде безам бале, электросварщица Умалатова Сажи йолча гІолахь.

ХІанзалца сона хезадацар нохчейн гІалгІазхи йола кхалсаг электросварщица я, аьнна. Электросварщик, сона хетачох, маІача наьха професси я. Цу гІулакхо кІеззиг-дукха шек а ваьнна Вера Федоровнина біарахьежар со.

— ХІана хьеж хьо біара? Тхо тхоаш а даьхад цо цец, — аьнна тІетехар цо са уйла кхетайнча санна.

ТІехьагІа, со цехе діачувахача, сона хийттар дукха харцахьа ца хилар хьагучча а даьлар. Умалатова Саже болх беча № 5 йолча цеха хьалхарча участке 64 электросварщик ва. ХІьта цу 64 сага юкъе кхалсаг цаІ мара яц. Из Умалатова Сажи я.

Из сайна хаьча цхьа ниэ бола, маІача наьха оамалаш йоахка кхалсаг хила еза хьона яз, аьнна хийтар сона Сажи біаргаголехьа. Из хийса хиннадацар.

Йоккхача завода территоре тІа гІолле чакх а ваьнна наьнъа йистте уллача пхелагІча цехе вахар со. Юкъа дукъала, біаргаш [illegible] доллийта [illegible] боахкача цахах [illegible] вовзар меттел хьалха денз шийна дика вовзар а къоаставе. Из йовзара со сагота хьуваилгах са а кхийна сона уллув хиннача воккхагІа волча мастера А. П. Демешкос аьлар: — Йовзаций хьона? ДІа йоаллар я хьона тха «джигитка».

Сажи болх беш йоаллар. Из лаккхача лоаме тІа а этта, хІанзара тепловоз саика йоккха а йІаьха а йолча риверса люка сварка еш яр. ДІатІа а ца водаш, гаьнара цо беча балха біарахьежаш тоъал ха яьккхар аз.

Йовзонах шаьрвеннача сага бе боалла ручка санна сиккха аьшка тІа мутІараш а деккаш Іо-хьал ухар цун бе даьлла электрод. Цхьа ха яьннача гІолла сох біарг кхийттача цо аьлар:

— Со йолча-м веналац хьо? — аьнна.

— Хьо йолча-м венавар со. ДІатІаьа вухьаре, — аз аьлча, ела а къежа, шийбе йоалла шлем риверса ІотІа а йкъла, со волча хьатІаера из.

— Селла унзара я со? — аьнна хьаттар цо ше хьатІанхаьчача.

Из унзара ядар. Къона, хоза юкъ-сибат дола безаме кхалсаг яр хьатІаенар.

ХІанз со цецваьккхар кхадар дар. Тхьовра саха къамаьл деча хана мастера Алексей Павловичa соега аьлар:

— Тха цех «Красный молот» хиира ца Іеш, еррига кхьилбаседа Кавказе а эгІара йоккхагІчарех цаІ я. Цехе хьаю аппаратураш 80—400 атмосфера давлени йолаш я. Из Іалаьмите боккха низ ба.

Аппаратага діайохийтача материала сомалга, цу чу хургйолча давленега хьежжа ю сваркаш а. Цхьайолча метте эш кулгаша ю дуговой сварка, шоллагІча — углекислый газ юкъе а йолаш, ахавтоматически яр. ХІаьта аппарата геттара сома ценаш хилча эшаш хула электрошлаковй сварка. Цу массайолча тайпарча сварщица болх бе хов Сажена. Болх бе хов аьлча тоъам болаш дац. Саже бу болх, плах кхоачашъярал совгІа, тІех дикал йолаш а ба. Цеха парторганизаце секретара П. А. Зивилова аьлар соега цох лаьца дувцаш:

— ЧІоагІа лоархІаме да тха заводе хьаю аппаратура тошаме хилар. КІеззиг-дукха а сварка еча хана ледарло хуле, аппаратура болх бе йолаелча хатар яккхар хилрам ба. Цудухьа къаьстта теркам тІалоаттабу оаха электросварщикаша беча балха. Біаргах тийша бича йкш яц из болх. Сварка миштта яьй хьож тхо ультразвуковой дискошади рентгенацел.

— Цхьа брак бе бийзабац тха Саже баь болх, — яхаш раьба ва партийни организаце секретарь.

Электросварщицас баь болх дукхаьва совгІатаща белгалбаьхаб. 1977 шера цох хул Еррига союзни Ленински комсомола лауреат. Цу шера «Знак Почета» яха орден а лу цунна.

Къаьстта белгалдаьлар Сажес вахаре діадаха шу. Цу шера из діайицай Коммунистически парте мутІа-

рашка. ВЛКСМ ЦК «Говза мастер» яха цІи а еннай цунна.

Парте мутІарашка из діаяцача хана цунна рекомендаци ела цу заводе дукха шерашка болх беча Деменко Алексей Павловичъ Кузьмин Василий Терентьевичъ.

Къаьстта Кузьмин Василий Терентьевичъ Толмачев Алексей Ивановичъ кІезига ковкъостал даьдац Сажега электросварщица професси караерзаийтара. Заводера болх Саже діболабир сатуратчица а йолаш. Из яр болхлошта мела газ теха хий кийчде дезаш. Цу хана ялхайтта шу даьннадар цун. Вакъда, болх дега салоІам беш бацар. Ший барайтта шу ма даьллиге а электросварщица говзал карерзае лаьрхІар цо. Из ха а хайна А. Н. Толмачева аьлар:

— Хоза йоІ, электросварщица хила безам бий хьа? Хилча бакъахьа я. Из бокъонца йола професси я. Аз ковкъостал дерга хьова. Ше аьнна доп дизза кхоачашдир Алексей Ивановичa. Дукха халонаш нийсъелар Сажена хьалхашка вута йоаца професси карерзаеш. Из шек яьлча, еха хьайзача массаза а цунна эша ковкъостал деш, херкача професси тешам болийташ хилар Алексей Иванович.

— Баркал цунна. Из хинавецаре тамаш яр сох электросварщица хуларе, — йоах тахан Саже.

ХІанз Сажи ше а я ший опыт къонача діалуш. Цо Іомабаь электросварщикаш шоай професси карерзаь дика къахьегаш ба производстве. Царех цаІ ва ялхагІча участка электросварщик А. Малеров. № 5 йолча профессионально - технически училищерча дешархошта дукхаезаш йола хьехархо а я из.

Саже яр — Саінд а ва мехкдаьттаапаратурни цехе къахьегаш. Из Грозненски мехкдаьтта институт яьккхача тІехьагІа хьожавир «Красный молот» заводе балха. 1972 шера денз воккхагІа вола мастер ва Саінд № 17 йолча цехе. Цу шинне болх віаши бувзабенна ба. Саінд волча цехе мехкдаьтта промышленноста эша аппаратура хье а йий № 5 йолча цехе электросварочни балхаш чаккхдоахартдолаш діачуду.

— «Вежараша» болх діахьа віаш бу, — яхаш бегаш бу цар ноахьосташа.

Сажеи Саіндеи дуь шу даьнна йиг я — Илона. Вахара йистебаьлча а цІагІа дукха де дезаш гІулакхаш хул цар. Вакъда, мал шоашка ха кІезига яле а, общественни балха юстера бувлац уж. Сажи цеха халкъа тІахьожача группа члени № 1 йолча участка профсоюзни организаце культурни балха йолча сектора заведующи а я. Цул совгІа, сайрийнарча болхлой школе 10 классо дешаш а я из. Школа йистелькхача фу [illegible] [illegible] хІанзалца карагІдийначох из тоъам беш йоацилга, цо діахо деша лерхІилга.

«Красный молота» продукци діаухийт вай мехка а довоол дехьа а. Къаьстта мехкдаьттаапаратурни цехо ю продукци эш сиккха дегІаухача СибарегІеи гази мехкдаьттен доаккхача промышленноста. Гаьнарча СибарегІарча Уренгой, Медвежье яхача гази мехкдаьттен доахача моттигашка діаухийт заводо цитача эша оборудовани.

Нов. Л. И. Брежнев СибарегІеи Гаьнарча Малхбоален волча хана цо йийцача моттигех я уж шиъ. Цига діаухийта оборудовани нийсъеча еррига цеха коллективаца цхьана хьякаре даьпа лоацаш я Сажи. Ишта, лоаман кхалсага ахел юкъаенна я беррига вай мехка кхелаца.

Юххера а, се цехера араваьла нийсалуча хана, цхьа хаттар дир аз цуга:

— Сажи, зІамига йолаш, школе деша ягІаш мала хила лерхІар Іа? — аьнна.

— Электросварщица хила лерхІар, — аьнна дар дешна жоп.

— Со зІамига йолаш кино яхача цец а яьле біарахьежаш хулар электросварка еча хана урагІъухача сийгашта. Уж-м біарчча цІовнаш ма дарий, — яхаш елакъеж из. Віаргайнайй хьона бенгальски цІераш? Хоза ецай уж керда шера бийсана сетача? Хьажал тара ецай царна, — яье лоаме тІа хьалтІа а этте, діаболабу цо ший болх. Цу сагьате балха луш йола салют санна хьальурагІа тох цІера сийгий біарчча новнаш.

Аз кхетадир Сажена ха зехьа йоае ца ловзга. ХьатІакхочаш дар В. И. Ленин ваь 109 шу дуза ди. Цунга кхоачаш цо лаьрхІар шийн пятилетка йиаза чакхъяккха. Из ди хьатІанхачалехьа кхе шера плаш кхоачашъярах рапорт деннад цо. Ишта, шийн дош гІулакхаца чІоагІдеш хьайоагІа из.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

СУРТА ТІА: электросварщица С. Умалатова.

Е. МЕГРАБОВА сурт.

Саги Іалами

Лораде зунгатий!

[illegible]

Евгений АЛЕКСАНДРОВ, АПН корреспондент.

ТХА ИНТЕРВЬЮ

ТУРПАЛА ВАХАР — ЛЕРГЙОАЦА КЪОНАЛ

[illegible]

Ваха Бекхаевич, дувцал газет дешархошта [illegible] Нурадилов Ханпашех долча фильма сценари кхье?

Тоъал дукха да Ханпаший вахарах вайна хоаш дар. Дале а, адамашка сий даро цІи дакха лоаттаеча цахах кхычарна діадовзийта керда хІамаш корадоагІа цІенхаштта цу балха тІаийрзача сага. Со массаза а цецвоаккхаш да хана йІоахалга диллача геттара лоаца хиннача Ханпаший вахаро дукха хІама чулацар. Из вовзаш йа хиннача дегашна ко кІоаргта лер йитар. ДукхагІча даьсе кинодокументалистаца оаха цхьана баьча балхага гІолла тха бовзийта безам бар Ханпаший вахара тайп-тайпарча хана цунна уллув хиннача ваха цунах дагадоагІар. Из турпала вахьа тІа ваьккхар вай советски вахара хьесап хилар хьахьоккхара тарра. Тха безам бар из тахан вай гІулакхашта юкъе хинта вах, вай цун сий миста лу довзийта а вахара маІанах лаьца къаьстта кагирхошка уйла яйта а.

Миштта діабахар шун фильм дакхкаре болх?

Ма дарра аьлча, діаволалуча хана Ханпашех лаьца кепайийтта материалаш довзаш доза эскархочун цхьа сурти мара хІама дацар оцу га. Цудухьа са массехказа вахa яийзар кинофотодокументий СССР Паччахьалкхен архиве. турпалхочун юртахоех, цун тІема ковкъостех веттавелар.

Ханпаш вовзаш хиннарех [illegible]

[illegible] дагьа лоа[illegible]?

Ханпаший берадах, цун къонача шерех тхона дукха дийцар цун вошас Мухтар-Пашас, Дагестански АССР школа засл уженни хьехархочо И. Ш. Хасханова. Фильме дукха моттиг діалоац тІема ветеранашта дагадоагІарашa. Ишта, турпала сурт-сибат къаьгагІа дукхьалъоттаду Нурадилова гІулакх деш хиннача дивизе цхьан доццлой полка командир хиннача отставнерча полковника М. А. Висаитовна. 1942-ча шера комсомольски балха цу дивизе политотдела начальника заместитель хиннача отставнерча полковника В. И. Таракина, Ханпаший взвода командира О. В. Девитта дагадоагІарaша. Хьалхара шиъ тахан Грозне вахаш ва. уж хастаста віашагІбетталу вай республика кагирхошца, царца патриотически, интернациональни кхетам лу вай сий долча мехкахочох дувцаш.

МалагІа моттиг діалоац фильме Ханпаша вай заманхой гІулакхашта [illegible] хилар хьалъоккхаре?

Оаха тоъал дукха дувц Октябрьски Революце орден лелаеча Грознерча «Красный молот» завода эскаре гІулакх де баха кийчлуш болча кагирхоша Х. Нурадилов діавелла воаллача Мамаев кургане йолча сийлен ха дечa роте нийсвалара боннъо кхьа тІелья йоаржальча яхьа. Цу яьле моттальна завода механически цехера массехк кагирхо ва тахан цу роте гІулакх деп. Ишта Грознерча радиотехнически завода 6-ча цеха болхлошта шоай мутІарашка діалаваьв из. Турпала балха моттиге къахьега боннъо лу кагирхоех толамагІа барашта. Цун цІерагІа къахьийга даьккха ахча цар діалу Машара фонде. Ишта фильме дувц Ханпаший цІи лелаеш йолча Социалистически Къахьегама Турпал Хадиза Шамсудин керте латтача гІишлошъерий бригада къахьегама гІулакхех а.

Дувцал тхона фильма кхоча авторех а из арадаргдолча хенах а лаьца.

Фильма режиссер ва П. Н. Финкельберг, кинооператораш — Ю. А. Притула, Ю. В. Тимофеев. Царна а тхоашна болх баьча кхычарна а аз дег тІара баркал ях. Хетаргахьа, укх денощна цу фильмага хьажа йиш хургья Грозне кинотеатрашка, цул тІехьагІа из кхоачарга республика юрташка а.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

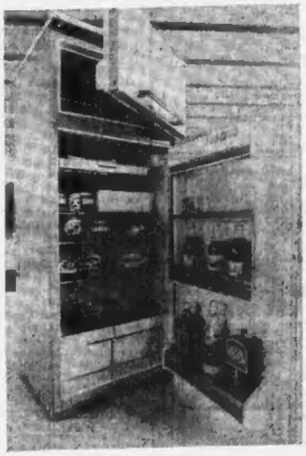

Товараш — халкъа

КОНВЕЙЕР ТІА — «МИНСК-15»

Белорусски ССР. Мински холодильникий заводе серийни арахеца йоалаьй керда ши камера йола «Минск-15» яха аппараташ. Холодильника чура еррига объем — 260 кубически дециметр, ша беш йола камера — 45 кубически дециметр. ТІеххьарча модело цул хьалхагІарчул кІеззигагІа электроэнерги йоагаю.

СУРТА ТІА: «Минск-15» яха холодильник.

А. НИКОЛАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ

ИВАНОВО-ФРАНКОВСКЕ А ИЙШАР

Мехка футболах йолча чемпионата ворхІагІча туре Ивано - Франковске моттигерча «Спартакаца» ловзаш хилар «Терек». ВІашагІкхетара хьалхарча 30 минута фусамдайл кадайгІа лайзар вай команда. Цар вратара Белея ший еррига говзал оарцагІьаккха йийзар «Терека» форвардех шин маІарaш лорaмра. Ишта, бургац чутоха аьттув балара гарга хиннца В. Павленко, А. Синько, В. Соколов. Царна счет хувца ца мегаьча тІехьагІа дикка лаьгІдешшад вай футболистий хьинар. ХІаьта фусамдай а віаштІехьдаьнадац цу гІулакхах пайда эцa.

Цхьабакъда, шоллагІа тайм «Спартакaга» совзе йолаш хиннай. Дале а, ловзара 68-гІа минута чакхйоалаш Престая чутехача цхьан бургацах кхоачам баь Іе бийзар цар а. Ишта, счет 0:1 а йолаш «Терек» эшаш чакхьлинай из матч.

Цу дийнахьа хьалхарча лиге хиннача кхыдолча ловзарша а хьахьекхад фусамдай хьашеа тІех хилар. Масала, хьоашалгІа ловзаш алхха Нальчикерча цхьан «Спартака» мара баьзабац котадош чам. Счет 1:0 а йолаш цо Кишиневе эшаьй моттигера «Нистру». БелгалдаккхадоагІа, хьалхарча лиге ловзаш йолча 24 командах тахаварча дийнахьа цІакхха котьяланза «Терекал» совгІа «Нистру» мара йоацаьга.

Шоайла цхьадца очно еьаш віашагІьагьастай ях команда. Счет 1:1 а йолаш Ленинграде лайзай моттигерa «Динамои» Кутаисера «Торпедои», цхьаккха бургац чутехаьц Перме ловзаш «Звездаи» Днепропетровскера «Днепри» яхача командаша — 0:0. 2:2 йола счет хиннай «Жальгирис»— «Колхозчи» яхача матче. ХІаьта кхыдола віашагІкхетараш цу дийнахьа ишта чакхдаьннад: СКА — «Кубань» — 3:1. «Карпаты» — «Спартак» (Орджоникидзе) — 1:0. «Шинник» — «Памир» — 3:0. «Факел» — «Алга» — 2:0. «Уралмаш» — «Металлург» — 2:1. «Кузбасс» — «Металлист» — 1:0. «Трактор» — «Таврия» — 2:0.

СССР ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА ЧЕМПИОНАТА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДАЙ ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА

Командаш	Л	К	Н	Э	Б	О
1. «Шинник»	7	4	3	0	13—4	11
2. «Торпедо»	7	3	4	0	8—3	10
3. «Карпаты»	6	4	1	1	9—4	9
4. «Уралмаш»	7	3	3	1	10—6	9
5. «Днепр»	7	3	3	1	9—9	9
6. «Трактор»	7	3	3	1	6—3	9
7. «Кубань»	6	4	0	2	6—6	8
8. «Факел»	7	3	2	2	10—7	8
9. «Металлист»	7	3	2	2	6—6	8
10. «Спартак» (И.-Ф.)	7	3	2	2	4—4	8
11. «Жальгирис»	7	2	4	1	9—5	8
12. «Таврия»	7	3	1	3	5—7	7
13. «Памир»	7	3	1	3	5—8	7
14. «Спартак» (Н.)	7	2	3	2	7—7	7
15. «Кузбасс»	7	3	0	4	6—6	6
16. «Алга»	7	2	2	3	9—10	6
17. СКА	7	2	2	3	6—7	6
18. «Колхозчи»	7	1	4	2	6—8	6
19. «Спартак» (Орд.)	7	2	1	4	4—7	5
20. «Терек»	7	0	5	2	4—8	5
21. «Звезда»	7	1	2	4	4—8	4
22. «Нистру»	7	0	4	3	2—7	4
23. «Динамо»	7	1	1	5	9—13	3
24. «Металлург»	7	1	1	5	7—11	3

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ІуйренагІа гимнастика.
9.05 — [illegible]
9.35 — [illegible] художественни фильм.
10.35 — «Арений а [illegible]». Бурятски АССР [illegible] музыкальни фильм.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Первопроходцы». Телевизионни документальни фильм.
[illegible]
17.30 — [illegible] концерт (Франци).
17.45 — Информационни программа. [illegible]
18.45 — Тахан дувцa тІа.
19.00 — «Подвиг».
19.30 — Афганистана Демократически Республика [illegible] Афганистана телевизионни программа.
21.00 — «Ха».
21.30 — [illegible] Эстрадни программа. [illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — [illegible]
8.40; 9.30 — Зоологи. 7 класс. [illegible]
9.05 — [illegible] фильм.
9.35 — [illegible] «Юрта болхлой [illegible]».
10.10; 17.00 — [illegible] 18-гІа передача.
10.40; 11.40 — Биологи. 10 класс. [illegible]
11.10 — [illegible] Химия передача.
Студенташта-заочникашта.
12.10 — Лакхара математика. II курс.
13.20 — [illegible] Социалистически общество [illegible] культура.
14.15 — [illegible] Математика логарифмически уравнени [illegible].
14.45 — [illegible] Субтитраш дола художественни фильм [illegible].
16.00 — [illegible] — музыка урок. [illegible] передача.
17.30 — [illegible] депутатий [illegible].
18.00 — «Нохч-ГІалгІайчоре гІалла». Информационни программа (нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — «[illegible]» (нохчий меттала).
19.00 — 1979 шера [illegible].
19.25 — Хоккей йола дунен чемпионат. Финальни группе матч. [illegible] «Бойса дахьаьлла хийла шуй, бераш!».
21.00 — РСФСР заслуженни артиста М. Петрова концерт (фортепиано).
21.35 — Хоккей йола дунен [illegible] чемпионат. Финальни группе матч. [illegible]
22.10 — «Телеграмма». Телевизионни художественни фильм.

27 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ІуйренагІа гимнастика.
9.05 — Мультфильмай программа.
9.35 — [illegible]
10.05 — [illegible] Телевизионни художественни фильм.
10.35 — Советски композиторий произведенех оттадаь концерт.
14.30 — Керда хоамаш.
14.50 — [illegible] Киноprogramma.
15.25 — [illegible]
15.55 — Хоккей йола дунен чемпионат. Финальни группе [illegible] матч.
18.30 — [illegible]
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Хоккей йола дунен чемпионат. Финальни группе [illegible] матч.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кинопанорама».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — [illegible] программа.
8.40 — [illegible] «Дон Кихот». [illegible] класс.
9.10; 11.10 — [illegible]
10.10 — Английски мотт. [illegible] передача.
10.40; 11.40 — Чехов А. П. «[illegible]». 9-гІа класс.
Студенташта-заочникашта.
12.10 — Лакхара математика. I-гІа курс.
13.25 — Марксистско-ленински этика лардаш.
14.15 — [illegible] Физика. Геометрически оптика.

[illegible]

РАДИО

26 АПРЕЛЬ

6.40 — «КПСС ЦК [illegible] (1979 шера) [illegible]». Беседа (гІалгІай меттала).
6.55 — [illegible]
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.35 — «Сердало» газета обзор.
7.50 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа [illegible]
8.30 — [illegible]
8.40 — [illegible] Радиожурнал (гІалгІай меттала).
9.15 — [illegible]
9.30 — [illegible]
9.45 — [illegible] № 8 йолча ПТУ-ра передача (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа [illegible]
10.01 — Р. Гамзатов — [illegible]
10.20 — «Дега [illegible]» (нохчий меттала).
10.40 — «Микрофона [illegible] Грозне гІалла». Радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

27 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юртара [illegible]» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.35 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.50 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа [illegible] (эрсий меттала).
8.27 — Передачай программа [illegible] (нохчий меттала).
8.29 — [illegible]
9.15 — [illegible] — радиожурнал (гІалгІай меттала).
9.35 — [illegible] (гІалгІай меттала).
9.45 — [illegible] Беседа (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа [illegible] (эрсий меттала).
10.01 — [illegible]
10.15 — «Литературни Нохч-ГІалгІайче» (нохчий меттала).
10.30 — [illegible]
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

Хоттамаш

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0 — 5 метр чІоагІа мух а хьеккаш хилеи фегара температура республике 11 — 16, Грозне 13 — 15 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгІо догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьеккаш хилеи, фегара температура бийсана 0 — 5, дийнахьа 11 — 15 градус йІовхал а йолаш хилеи тарлу.

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителa — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаьй — 9-24-07; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ05136. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2628.